

BEZTABAKAS
PRODUKTU
asociācija

LATVIJAS BEZTABAKAS NIKOTĪNA PRODUKTU

NOZARE:

**pelēkā tirgus apjoma tendences un lietotāju paradumi, 2025. gada
pētījums**

Prof. Arnis Sauka

2025. gada oktobris

Par autoru

Dr. Arnis Sauka ir Rīgas Ekonomikas augstskolas profesors, Ilgtspējīgā biznesa centra direktors, kā arī Vidzemes augstskolas padomes priekšsēdētājs un asociētais pētnieks *IfM Bonn* (Vācija) pētniecības grupā. Doktora grādu Arnis ieguva Zīgenas Universitātē (Vācija), strādājis kā viespētnieks Jenčepingas Starptautiskajā biznesa skolā (Zviedrija) un Londonas Universitātes koledžā (Lielbritānija). Balstoties uz saviem akadēmiskajiem pētījumiem, kas ir publicēti vadošos zinātniski recenzētos žurnālos, viņš aktīvi piedalās arī lietišķajā izpētē. Darbība lietišķajā izpētē iekļauj regulāru pētījumu izstrādi un konsultācijas pēc starptautisku organizāciju, piemēram OECD un Eiropas Komisijas, pasūtījumiem, kā arī dažādu nozaru asociāciju pieprasījuma Latvijā un ārvalstīs. Arnis Sauka ir līdzautors ikgadējam Ēnu ekonomikas indeksam Baltijas valstīs (kopš 2010. gada), autors ikgadējam Ārvalstu investīciju vides indeksam (kopš 2015. gada) u. c. pētījumiem. Viņš ir piedalījies un vadījis dažādus ES un Latvijas Zinātņu padomes finansētus projektus. arnis.sauka@gmail.com

Šis ir neatkarīgi veikts pētījums, kuru iniciējusi “Beztabakas Produktu Asociācija”. Pētījuma pasūtītājam nav bijusi iespēja ietekmēt pētījuma metodoloģiju, rezultātus vai jebkādi citādi iejaukties pētījuma procesā.

Izsaku pateicību visiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri piedalījās aptaujā, kā arī beztabakas produktu nozares pārstāvjiem par piedalīšanos ekspertintervijās. Paldies Valsts ieņēmumu dienestam un Valsts policijai par sniegtajiem datiem.

Satura rādītājs

1. Ievads	4
2. Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares galvenie rādītāji	6
3. Beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgus apjoms Latvijā un galvenie to ietekmējošie faktori 2022.–2024. gadā un 2025. gada pirmajos četros mēnešos	17
4. Ekspertintervijas ar nozares pārstāvjiem: ieskats pelēkajā tirgū un saistītajos nozares izaicinājumos	24
5. Latvijas beztabakas nikotīna produktu lietotāju paradumi un attieksmes	31
Kopsavilkums	44
Atsauces	52

1. Ievads

Šajā pētījumā tiek padziļināti analizētas beztabakas nikotīna produktu nozares attīstības tendences Latvijā laika posmā no 2022. gada līdz 2025. gada sākumam. Īpaša uzmanība pētījumā pievērsta pelēkā (nelegālā) tirgus tendencēm kopš 2025. gada 1. janvāra, kad Latvijā stājās spēkā grozījumi Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā (Tabakas likums). Grozījumi aizliedz pārdot elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumus un tabakas aizstājējproduktus, kas satur aromatizētājus, izņemot tos, kas rada tabakas smaržu vai garšu.

Beztabakas nikotīna produkti šī ziņojuma kontekstā ir: vienreizlietojamās e-cigaretes, atkārtoti lādējamās ierīces ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem, atkārtoti lādējamās ierīces ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētie atsevišķi nopērkamie nikotīna šķidrumi, nikotīna spilventiņi.

Šis ir trešais pētījuma ziņojums pēc kārtas. Pirmo šādu pētījumu 2023. gadā iniciēja “Beztabakas Produktu Asociācija”. Ziņojums ietver šādas daļas:

- Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares galvenie rādītāji: ietekme uz Latvijas ekonomiku;
- Latvijas beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgus apjoms 2022.–2024. gadā un 2025. gada pirmajos četros mēnešos, un galvenie to ietekmējošie faktori;
- Nozares pārstāvju rekomendācijas politikas veidotājiem ar padziļinātāku ieskatu pelēkajā tirgū un saistītajos beztabakas nikotīna produktu nozares izaicinājumos;
- Latvijas beztabakas nikotīna produktu lietotāju paradumi un attieksmes.

Šis ir neatkarīgi veikts pētījums. Pētījuma pasūtītājam nav bijusi iespēja ietekmēt pētījuma metodoloģiju, rezultātus vai jebkādi citādi iejaukties pētījuma procesā.

Tāpat kā iepriekšējie divi pētījumi, arī šis pētījums balstās uz šādiem datiem:

- reprezentatīvas Latvijas iedzīvotāju – beztabakas nikotīna produktu lietotāju – tiešsaistes aptaujas. Aptaujas metodoloģija tika izstrādāta 2023. gadā un tika pielāgota situācijai 2024./2025. gadā. Arī 2025. gada jūnijā datu vākšanu īstenoja pētījumu aģentūra “Norstat Latvija”;
- ekspertintervijām ar nozares pārstāvjiem; intervijas veiktas 2025. gada jūnijā;
- Valsts ieņēmumu dienesta (VID) sniegtajiem, kā arī publiski pieejamajiem datiem;
- Valsts policijas, muitas u. c. institūciju sniegtajiem datiem.

Nākamajā pētījuma nodaļā apkopoti Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares galvenie rādītāji; 3. nodaļa ir veltīta beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgus apjoma un to galveno ietekmējošo faktoru analīzei Latvijā laikposmā no 2022. gada līdz 2025. gada aprīlim (pirmie četri mēneši). Ceturtajā nodaļā apkopotas atziņas no ekspertintervijām ar nozares pārstāvjiem: ieskats

pelēkajā tirgū un saistītajos nozares izaicinājumos. Beztabakas nikotīna produktu lietotāju paradumi un attieksmes analizētas ziņojuma 5. nodaļā.

2. Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares galvenie rādītāji

Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta (VID) sniegtajai informācijai, elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi), kas nodots patēriņam, legālā aprite 2024. gadā, salīdzinot ar aprites rādītājiem 2023. gadā, samazinājās: no 53 826 497,8 uz 50 445 693,1 mililitru. Savukārt 2025. gada pirmajos sešos mēnešos šo produktu aprite sasniedza 14 721 677,2 mililitrus. Pieaugums 2024. gadā, salīdzinājumā ar 2023. gadu, vērojams nikotīna spilventiņu aprītē: no 26 794 385,2 uz 31 752 015 gramiem (1. tabula).

1. tabula. Beztabakas nikotīna produktu aprites rādītāji, 2021.–2024. gads un 2025. gada pirmie seši mēneši.

	Elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) aprite. Nodots patēriņam Latvijā, mililitri	Nikotīna spilventiņu aprite. Nodots patēriņam Latvijā, gramī
2021. gads	26 406 416,1	7 526 853,2
2022. gads	46 936 403	17 175 956,8
2023. gads	53 826 497,8	26 794 385,2
2024. gads	50 445 693,1	31 752 015
2025. gada seši mēneši (janvāris–jūnijs)	14 721 677,2	6 773 296

Avots: VID (2025)

1A un 1B tabulā apkopoti VID dati par elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, tā sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) apriti un tabakas aizstājējproduktu apriti pa mēnešiem 2022.–2024. gadā un 2025. gada pirmajos sešos mēnešos. Atbilstoši šiem datiem, elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) aprite 2025. gada pirmajos sešos mēnešos, salīdzinot ar 2024. gada attiecīgo laikposmu, samazinājusies par 42.8 %. Savukārt tabakas aizstājējproduktu aprites samazinājums attiecīgajos 2025. gada mēnešos sastāda 60.6%.

1A. tabula. Elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) aprīte pa mēnešiem 2022.–2024. gadā un 2025. gada pirmajos sešos mēnešos. Nodots patēriņam Latvijā, mililitri.

Periods	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	6 mēnešos
2022.gads	2,885,813.2	2,376,012.9	3,497,666.3	3,210,042.8	4,165,858.0	3,828,790.4	19,964,183.6
2023.gads	3,831,942.4	3,703,905.1	5,131,237.6	4,248,904.9	4,339,441.7	4,492,043.3	25,747,475.0
2024.gads	4,304,042.0	3,898,117.5	4,214,490.4	4,537,555.2	4,470,748.4	4,320,957.2	25,745,910.7
2025.gads	2,443,038.8	2,320,536.0	2,514,709.6	2,935,970.0	2,220,236.0	2,287,186.8	14,721,677.2
Izmaiņa 2025/2024 %	-43.2%	-40.5%	-40.3%	-35.3%	-50.3%	-47.1%	-42.8%

Periods	Jūlijs	Augusts	Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris	Kopā
2022.gads	4,172,728.9	4,820,738.8	4,172,154.6	4,761,865.4	3,990,710.8	5,054,021.7	46,936,403.8
2023.gads	4,429,420.8	5,122,590.0	4,371,405.0	4,946,501.0	4,883,782.0	4,326,344.5	53,827,518.3
2024.gads	5,154,683.2	4,460,217.8	4,476,028.8	3,895,260.6	3,990,464.0	2,723,128.0	50,445,693.1
2025.gads							14,721,677.2

Avots: VID (2025)

1B. tabula. Tabakas aizstājējproduktu aprīte pa mēnešiem 2022.–2024. gadā un 2025. gada pirmajos sešos mēnešos. Nodots patēriņam Latvijā, gramī.

Periods	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	6 mēnešos
2022.gads	997,781.8	1,334,545.2	687,600.3	1,394,870.5	916,420.2	1,735,639.3	7,066,857.3
2023.gads	2,022,778.6	2,452,477.6	1,816,696.8	1,669,890.0	1,276,233.0	2,360,437.3	11,598,513.3
2024.gads	3,086,604.3	2,575,891.0	2,604,313.2	3,158,505.2	3,177,235.4	2,583,126.0	17,185,675.1
2025.gads	945,858.6	1,021,108.0	979,024.6	1,287,153.8	1,056,637.2	1,483,514.2	6,773,296.4
Izmaiņa 2025/2024 %	-69.4%	-60.4%	-62.4%	-59.2%	-66.7%	-42.6%	-60.6%

Periods	Jūlijs	Augusts	Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris	Kopā
2022.gads	1,751,182.1	1,429,990.1	2,022,304.0	1,886,352.7	1,378,010.6	1,641,260.0	17,175,956.8
2023.gads	3,837,706.6	2,734,768.1	1,461,541.9	2,899,292.4	1,870,217.9	2,392,345.0	26,794,385.2
2024.gads	2,863,631.1	2,269,059.3	3,467,975.2	2,749,500.1	1,732,550.8	1,484,023.4	31,752,415.0
2025.gads							6,773,296.4

Avots: VID (2025)

VID dati arī parāda, ka aprēķinātais akcīzes nodoklis par elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) un tabakas aizstājējproduktu aprīti 2024. gadā ir aptuveni 16 miljoni EUR, kas ir par aptuveni 2 miljoniem EUR vairāk nekā 2023. gadā (2. tabula).

Tomēr aprēķinātais akcīzes nodoklis par elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumiem) mazinājies 2025. gada pirmajos sešos mēnešos, salīdzinot ar rādītājiem attiecīgajā mēnesī 2024. gadā, mazinājies par 27.0%, jeb 1.581 miljoniem EUR (2A tabula). Proporcionāli, vēl lielāks kritums 2025. gada pirmajos sešos mēnešos vērojams aprēķinātajā akcīzes nodoklī tabakas aizstājējproduktiem – vidēji 54.7%, jeb par 1.241 miljoniem EUR (2B tabula). 2A un 2B arī atspoguļoti aprēķini gadījumā, ja krītoties attiecīgo patēriņam 2025. gadā, tiktu saglabātas 2024. gada akcīzes nodokļa likmes.

2. tabula. Elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantotie šķidrumi, to sagatavošanas sastāvdaļas (e-šķidrumi): aprēķinātais akcīzes nodoklis*, 2016.–2024. gadā, tūkst. EUR.

	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2019.gads	2020.gads	2021.gads	2022.gads	2023.gads	2024.gads
Cigaretes	182,566.5	185,826.3	205,838.5	216,997.7	208,870.2	219,486.9	237,260.1	237,500.6	255,056.0
Cigāri un cigarillas	2,621.8	2,823.4	2,659.4	2,677.6	2,811.6	2,915.9	3,143.5	3,170.4	2,567.3
Smēķējamā tabaka	2,910.9	3,198.1	4,115.0	5,478.9	7,056.0	8,573.7	9,144.6	9,451.4	10,796.9
Karsējamā tabaka			301.8	2,313.0	5,427.1	10,021.9	11,900.5	16,645.3	16,895.8
E-šķidrumi	185.2	203.1	186.0	312.8	636.4	3,168.8	7,437.9	10,779.5	11,778.9
Tabakas aizstājējprodukti						602.2	1,698.7	3,203.5	4,279.9

* Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās aprēķināto akcīzes nodokli (neiekļaujot muitā aprēķināto akcīzes nodokļa maksājumu summas)

Avots: VID (2025)

2A. tabula. Elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi): aprēķinātais akcīzes nodoklis, EUR, 2022.–2024. gadā pa mēnešiem un 2025. gada pirmie seši mēneši.

Periods	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	6 mēnešos
2022.gads	461,730.1	380,162.1	559,626.6	513,606.9	666,537.3	612,606.5	3,194,269.4
2023.gads	766,388.5	740,781.0	1,026,247.5	849,781.0	867,888.3	898,408.7	5,149,495.0
2024.gads	860,808.4	779,623.5	1,011,477.7	1,089,013.3	1,072,979.6	1,037,029.7	5,850,932.2
2025.gads	708,481.2	672,955.4	729,265.8	851,431.3	643,868.4	663,284.2	4,269,286.3
Izmaiņa 2025/2024 %	-17.7%	-13.7%	-27.9%	-21.8%	-40.0%	-36.0%	-27.0%
Izmaiņa 2025/2024 EUR							-1,581,645.9
Aprēķinātais AN par 2025.gadā patēriņam nodotajām precēm, piemērojot 2024.gada AN likmi (0,24EUR/1ml)	586,329.3	556,928.6	603,530.3	704,632.8	532,856.6	548,924.8	3,533,202.5
APRĒĶINS M EUR (SAMAZINĀJUMS AKCĪZES IEŅĒMUMOS 2025 GADA 6 MĒNEŠOS, SALĪDZINĀJUMĀ AR 2024.GADA 6 MĒNEŠIEM), JA AKCĪZE 2025 GADĀ NETIKTU CELTA.							-2.3

Periods	Jūlijs	Augusts	Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris	Kopā
2022.gads	667,636.6	771,318.2	667,544.7	761,898.5	638,513.7	808,643.5	7,509,824.6
2023.gads	885,884.2	1,024,518.0	874,281.0	989,300.2	976,756.4	865,268.9	10,765,503.7
2024.gads	1,237,124.0	1,070,452.3	1,074,246.9	934,862.5	957,711.4	653,550.7	11,778,880.0
2025.gads							4,269,286.3

* Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās aprēķināto akcīzes nodokli (neiekļaujot muitā aprēķināto akcīzes nodokļa maksājumu summas)

Avots: VID (2025)

2B. tabula. Tabakas aizstājējprodukti: aprēķinātais akcīzes nodoklis*, EUR. 2022.–2024. gads pa mēnešiem un 2025. gada pirmie seši mēneši.

Periods	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	6 mēnešos
2022.gads	99,778.2	133,454.5	68,760.0	139,487.1	91,642.0	173,563.9	706,685.7
2023.gads	242,733.4	294,297.3	218,003.6	200,386.8	153,147.9	283,252.5	1,391,821.6
2024.gads	370,392.7	309,106.9	359,395.4	435,873.9	438,458.7	356,471.6	2,269,699.2
2025.gads	143,581.3	155,004.2	148,615.9	195,389.9	160,397.5	225,197.5	1,028,186.4
Izmaiņa 2025/2024 %	-61.2%	-49.9%	-58.6%	-55.2%	-63.4%	-36.8%	-54.7%
Izmaiņa 2025/2024 EUR							1,241,457.7
Aprēķinātais AN par 2025.gadā patēriņam nodotajām precēm, piemērojot 2024.gada AN likmi (138EUR/1000g)	130,528.49	140,912.90	135,105.39	177,627.23	145,815.93	204,724.96	934,714.91
APRĒĶINS M EUR (SAMAZINĀJUMS AKCĪZES IEŅĒMUMOS 2025 GADA 6 MĒNEŠOS, SALĪDZINĀJUMĀ AR 2024.GADA 6 MĒNEŠIEM), JA AKCĪZE 2025 GADĀ NETIKTU CELTA.							-1.3

Periods	Jūlijs	Augusts	Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris	Kopā
2022.gads	175,118.2	142,999.0	202,230.4	188,635.3	137,801.1	164,126.0	1,717,595.7
2023.gads	460,524.8	328,172.2	175,385.1	347,915.3	224,426.4	287,081.6	3,215,327.0
2024.gads	395,181.3	313,130.3	478,580.7	379,431.0	239,092.0	204,795.2	4,279,909.7
2025.gads							1,028,186.4

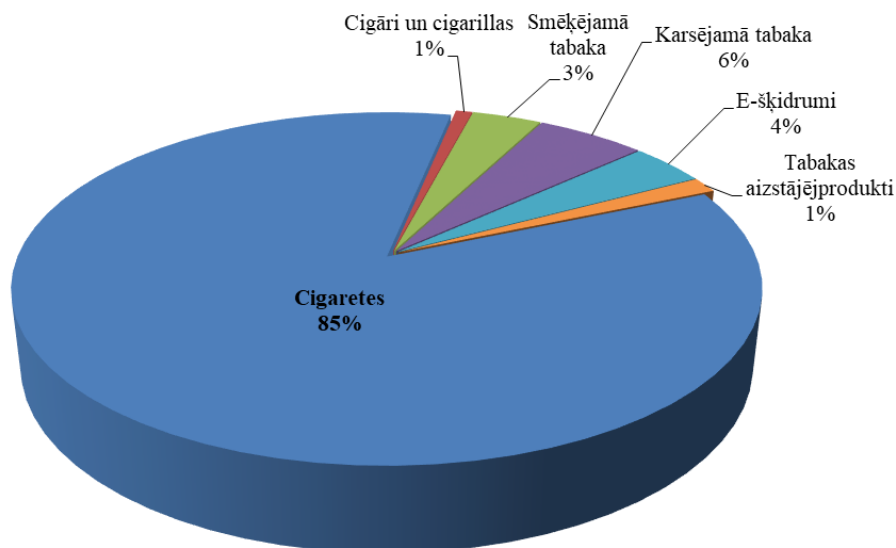
* Pamatojoties uz Akcīzes nodokļa deklarācijās aprēķināto akcīzes nodokli (neiekļaujot muitā aprēķināto akcīzes nodokļa maksājumu summas)

Avots: VID (2025)

Kopumā akcīzes nodokļu ieņēmumi 2024. gadā (tāpat kā 2023. gadā) no e-šķidrumiem un tabakas aizstājējproduktiem (nikotīna spilventiņiem) veido 5 % no kopējiem akcīzes nodokļu ieņēmumiem tabakas un beztabakas produktu kategorijās. Savukārt vislielāko proporciju – 85% no akcīzes ieņēmumiem šajās produktu kategorijās veido cigaretes (1. grafika).

1. grafika. Akcīzes nodokļa ieņēmumi, proporcija, 2024. gads. Tabakas un beztabakas produktu kategorijas.

Akcīzes nodokļa ieņēmumu struktūra 2024.gadā

Avots: VID (2025)

Visbeidzot, 3. tabulā ir apkopotas akcīzes nodokļa likmju izmaiņas e-šķidrumiem un tabakas aizstājējproduktiem. Proti, akcīzes nodokļa likme e-cigaretēm 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, pieauga par 33 %, bet 2023. gadā, salīdzinot ar 2022. gadu, par 25 %. Nākamajos divos gados akcīzes pieaugums bija attiecīgi 20 un 21 %, plānojot 21 % un 11 % pieaugumu arī nākamajos divos gados. Savukārt akcīzes nodokļa likmes pieaugums tabakas aizstājējproduktiem 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, pieauga par 25 %; 2023. gadā, salīdzinot ar 2022. gadu, par 20 %, 2024. gadā, salīdzinot ar 2023. gadu, par 15 %, bet 2025. gadā – vēl par 10 %. Nākamajos divos gados plānots 10 % pieaugums ik gadu (3. tabula).

3. tabula. Akcīzes nodokļa likmju izmaiņas EUR.

Produkta veids		no 1.01. 2021.	Izmaiņa 2022/2021 %	no 1.01. 2022.	Izmaiņa 2023/ 2022 %	no 1.01. 2023.	Izmaiņa 2024/ 2023 %	no 1.03. 2024.	Izmaiņa 2025/ 2024 %	no 1.01. 2025.	Izmaiņa 2026/ 2025 %	no 1.01. 2026.	Izmaiņa 2027/ 2026 %	no 1.01. 2027.
Elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamais šķidrums, tā sagatavošanas sastāvdaļas*	par 1 mililitru šķidruma	0.12	33%	0.16	25%	0.20	20%	0.24	21%	0.29	21%	0.35	11%	0.39
Tabakas aizstājējprodukti*	par 1000 gramiem	80.00	25%	100.00	20%	120.00	15%	138.00	10%	151.80	10%	167.00	10%	183.70

Ar 04.12.2024. pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli”

* E-šķidrumu sagatavošanas sastāvdaļas (piem., propilēnglikols, aromatizatori u. c.) un tabakas aizstājējprodukti ir ar akcīzes nodokli apliekams objekts kopš 2021. gada 1. janvāra.

Avots: VID (2025)

Beztabakas nikotīna produktu nozare ir analizēta vairākos pētījumos. Viens no jaunākajiem un apjomīgākajiem ir 2025. gada Slimību profilakses un kontroles centra (SPKC) pētījums, kurā piedalījās gan tie respondenti, kuri lieto, gan tie, kuri nelieto tabakas un beztabakas nikotīna produktus (bāze: visi respondenti, n=3567). Šī pētījuma rezultāti liecina, ka 2024. gadā 29,4 % (2023. gadā: 25,9 %) Latvijas iedzīvotāju ir kādreiz lietojuši elektroniskās cigaretes. Attiecīgi – 70,6 % (74,1 %) tās nav lietojuši nekad. No tiem iedzīvotājiem, kas ir lietojuši šos produktus, 8,9 % tos ir lietojuši vienu reizi, 12,7 % – 2 līdz 50 reizes, bet 7,8 % – vairāk nekā 50 reizes. Savukārt 32,7 % no elektronisko cigarešu lietotājiem (bāze n=911; respondenti, kuri kādreiz ir lietojuši elektroniskās cigaretes) tās kādreiz ir lietojuši katru dienu (4. tabula).

4. tabula. Latvijas iedzīvotāju aptauja: e-cigarešu lietošanas biežums, % no aptaujātajiem. N=3567.

	2020	2022	2024
Respondentu īpatsvars, kuri kādreiz ir lietojuši elektroniskās cigaretes (kopā)	26,9	25,9	29,4
No tiem:	12	6,2	8,9
“Jā, vienu reizi”			
“Jā, kopumā 2–50 reizes”	12,6	14,4	12,7
“Jā, vairāk nekā 50 reizes”	2,3	5,3	7,8
Respondentu īpatsvars, kuri kādreiz ir lietojuši elektroniskās cigaretes, tās ir lietojuši katru dienu.	12,2	35,9	32,7

SPKC (2025)

SPKC (2025) ir apkopojis arī datus par “parasto cigarešu” lietotāju skaita dinamiku Latvijā. SPKC dati liecina, ka no Latvijas iedzīvotājiem, kuri lieto cigaretes, 33 % 2016. gadā, 29,3 % 2022. gadā un 30,9 % 2024. gadā lietoja cigaretes ik dienu. Tāpat SPKC (2025) pētījumā ir iekļauti jautājumi par nikotīna spilventiņu lietošanu. Atbilstoši pētījuma rezultātiem, 2024. gadā – 6,4 % (2022. – 4,9 %) Latvijas iedzīvotāju ir kādreiz lietojuši nikotīna spilventiņus (attiecīgi nekad nav lietojuši – 93,6 % (2022. – 95,1 %)). Augstāks šo produktu lietotāju īpatsvars ir jaunākajās vecuma grupās gan sievietēm, gan vīriešiem. No 2024. gada aptaujas respondentiem, kuri ir lietojuši nikotīna spilventiņus (n=191), pašlaik ik dienas tos lieto 10 % respondentu, palaikam – 11,6 % (SPKC, 2025).

Lai sniegtu plašāku ieskatu par Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares galvenajiem rādītājiem un tās pienesumu Valsts ekonomikā, 2023. gadā sadarbībā ar biedrību “Beztabakas Produktu Asociācija” tika izveidots nozares galveno uzņēmumu saraksts. Saraksts tika pārskatīts 2025. gada maijā un tajā iekļauti specializētie beztabakas produktu mazumtirgotāji, vairumtirgotāji un ražotāji, kas reģistrēti Latvijā (sk. 5. tabulu). Sarakstā būtu iekļaujami arī citi uzņēmumi, piemēram, tādi, kas kvalificējami kā specializētie tirgotāji, taču to pienesums kopējā beztabakas

produktu tirgū ir relatīvi neliels. Šo uzņēmumu darbības rādītāju apkopojums kopumā raksturo Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozari.

Tāpat kā 2023. un 2024. gadā, arī 2025. gada maijā Valsts ieņēmumu dienestam (VID) tika lūgts apkopot datus par šo uzņēmumu saimnieciskajiem rādītājiem, kas parāda Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares pienesumu Latvijas ekonomikai – Latvijā reģistrēto, specializēto ražotāju, mazumtirgotāju un vairumtirgotāju uzrādīto ietekmes apjomu. Kā jau norādīts 2023. un 2024. gada ziņojumos, joprojām spēkā paliek šādas atrunas:

- reālais beztabakas nikotīna produktu tirgus Latvijā var būt lielāks, nekā uzrādīts šajā apkopojumā. Piemēram, tāpēc, ka lielu daļu no beztabakas nikotīna produktiem izplata veikalu, kiosku un degvielas staciju ķēdes, kas var iegādāties šos produktus gan no specializētajiem vairumtirgotājiem, gan arī citādi. Pieaugot beztabakas nikotīna produktu popularitātei, ar legālo produktu izplatīšanu var sākt nodarboties dažādi veikali un citi uzņēmumi, kuru apjomus beztabakas produktu tirgū praktiski aplēst nav iespējams;
- nav zināmi beztabakas nikotīna produktu tirgus potenciālie valstij nodarītie zaudējumi, kas saistīti ar šo produktu apriti, piemēram, veselības aprūpes izmaksas.

5. *tabula.* Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozare: Latvijā reģistrētie specializētie mazumtirgotāji, vairumtirgotāji un ražotāji.

Uzņēmuma reģistrācijas kods	Uzņēmuma nosaukums	Reģistrācijas datums	NACE 2.1.red. kods
40003545929	AVALONS SIA	5/14/2001	4726
40003993551	MODENA SIA	2/18/2008	4712
40103537612	TABAKAS STUDIJA SIA	4/23/2012	4726
40103851816	ECODUMAS SIA	12/5/2014	4712
40103986857	LATLIQ SIA	4/20/2016	4635
40203029617	PRO VAPE SIA	11/1/2016	8299
40203059077	BLACK PEPPER LTD SIA	3/28/2017	4726
40203076185	NORD SNUS SIA	6/19/2017	4618
40203155288	SKY FELIX PLUS SIA	7/13/2018	4726
40203202050	BALTIC TRADE SOLUTIONS SIA	3/19/2019	4635
40203279450	COSS SIA	12/14/2020	4726
40203304372	TABACCHERIA SIA	3/25/2021	4726
40203419720	VAPIFY SIA	8/12/2022	4635
42103085298*	VAPE HOUSE SIA	11/6/2018	4726

50103251441	AIR SMOKE SIA	10/5/2009	4690
50103720681	SWAPO MILANO SIA	10/15/2013	4726
* VAPE HOUSE SIA (NMR 42103085298) uzsākts likvidācijas process.			

Avots: “Beztabakas Produktu Asociācija” sagatavotā informācija (2025).

Atbilstoši VID (2025) sniegtajiem datiem¹, kopumā Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares uzņēmumi 2024. gadā nodokļos nomaksājuši aptuveni 26,86 miljonus EUR, kas ir par 0,94 miljoniem EUR jeb 3,6 % vairāk nekā 2023. gadā. No kopējiem VID administrētajiem kopbudžeta ieņēmumiem no beztabakas nikotīna produktu nozares 2024. gadā 1,45 miljoni EUR ir uzņēmumu ienākuma nodoklis (palielinājums par 206,4 % salīdzinājumā ar 2023. gadu), 10,94 miljoni EUR – pievienotās vērtības nodoklis (samazinājums par 3,6 %), 2,36 miljoni EUR – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (pieaugums par 27,7 %), 1,17 miljoni EUR – iedzīvotāju ienākuma nodoklis (pieaugums par 30,2 %), 8,73 miljoni EUR – akcīzes nodoklis (pieaugums par 3,5 %) un 2,2 miljoni EUR – pārējie nodokļi un maksājumi (samazinājums par 24,3 %) (6. tabula).

6. tabula. VID administrētie kopbudžeta ieņēmumi* no 2022. gada līdz 2024. gadam, milj. EUR.

Periods	Apskatāmā kopa	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Pievienotās vērtības nodoklis	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Akcīzes nodoklis	Pārējie nodokļi* un maksājumi	VID administrētie kopbudžeta ieņēmumi kopā*
2022.gads	Latvijas beztabakas produktu nozare	0.72	8.31	1.04	0.52	5.36	3.61	19.56
	Visi nodokļu maksātāji	378.66	3,558.67	4,358.84	2,256.82	1,131.03	747.18	12,431.21
2023.gads	Latvijas beztabakas produktu nozare	0.47	11.35	1.85	0.90	8.44	2.90	25.92
	Visi nodokļu maksātāji	544.80	3,879.51	4,805.18	2,496.03	1,154.77	925.37	13,805.66
2024.gads	Latvijas beztabakas produktu nozare	1.45	10.94	2.36	1.17	8.73	2.20	26.86
	Visi nodokļu maksātāji	719.42	3,882.36	5,253.13	2,806.02	1,190.80	999.02	14,850.74
Izmaiņas (2024.g.-2023.g.)	Latvijas beztabakas produktu nozare	milj. EUR	0.98	-0.41	0.51	0.27	-0.70	0.94
		%	206.4%	-3.6%	27.7%	30.2%	-24.3%	3.6%
	Visi nodokļu maksātāji	milj. EUR	174.62	2.85	447.94	309.99	36.03	73.64
		%	32.1%	0.1%	9.3%	12.4%	3.1%	8.0%

* Izņemot transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumus, jo maksājumi, kas veikti VAS “Ceļu satiksmes drošības direkcija” vai tehniskās apskates stacijās, VID datubāzē netiek piesaistīti nodokļu maksātājiem.

Avots: VID (2025)

Lai aprēķinātu **kopējos nodokļu ieņēmumus no legālās beztabakas nikotīna produktu aprites Latvijā** (gan Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares, kā definēts augstāk, gan pārējiem uzņēmumiem, kas nav specializētie mazumtirgotāji vai vairumtirgotāji), par pamatu var ņemt datus par iekasēto kopējo akcīzes nodokli. T. i., aprēķinātais akcīzes nodoklis par elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) un tabakas aizstājējproduktu apriti 2024. gadā Latvijā sasniedz aptuveni 16 miljonus EUR (VID, 2025).

¹ Atruna: “Apkopotā informācija var mainīties atbilstoši nodokļu maksātāju iesniegtajiem pārskatu precizējumiem, ko nosaka likuma “Par nodokļiem un nodevām” 16. pants, paredzot nodokļu maksātājiem iespēju iesniegt nodokļu administrācijai iesniegumu par pārskata labojumu vai nodokļu (ar nodokli apliekamā objekta) aprēķina precizējumu triju gadu laikā pēc konkrētajos likumos noteiktā maksāšanas termiņa. Bez tam apkopoto informāciju var mainīt arī dati no kavēti iesniegtiem pārskatiem.” (VID, 2025)

Savukārt Latvijas beztabakas nikotīnu produktu nozares samaksātās akcīzes apjoms 2024. gadā bija 8,73 miljoni EUR, tātad aptuveni 54,56 % no kopējiem akcīzes ieņēmumiem Latvijā 2024. gadā. Pieņemot, ka šādu proporciju var attiecināt arī uz pārējiem nodokļu veidiem, 26,86 miljoni (Latvijas beztabakas nikotīnu produktu nozares samaksātie nodokļi 2024. gadā) būs 54,56 % no kopējā beztabakas nikotīna produktu tirgus nodokļu Latvijā pienesuma, **bet kopējie nodokļu ieņēmumi no legālās beztabakas nikotīna produktu aprites Latvijā (100 %) 2024. gadā – 49,23 miljoni EUR.**

Aprēķinātais akcīzes nodoklis par elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) un tabakas aizstājējproduktu apriti 2023. gadā Latvijā bija aptuveni 14 miljoni EUR (VID, 2024). Latvijas beztabakas produktu nozares samaksātās akcīzes apjoms 2023. gadā – 8,44 miljoni EUR, tātad aptuveni 60,28 % no kopējiem akcīzes ieņēmumiem Latvijā 2023. gadā. Pieņemot, ka šādu proporciju var attiecināt arī uz pārējiem nodokļu veidiem, 25,92 miljoni (Latvijas beztabakas produktu nozares samaksātie nodokļi 2023. gadā) būs 60,28 % no kopējā beztabakas nikotīna produktu tirgus nodokļu Latvijā pienesuma, **bet kopējie nodokļu ieņēmumi no legālās beztabakas nikotīna produktu aprites Latvijā (100 %) 2023. gadā – 42,99 miljoni EUR.**

Pēc tāda paša aprēķina kopējie **nodokļu ieņēmumi no legālās beztabakas nikotīna produktu aprites Latvijā (100 %) 2022. gadā bija 33,32 miljoni EUR.** Proti, aprēķinātais akcīzes nodoklis – 9,13 miljoni EUR. Latvijas beztabakas nikotīnu produktu nozares samaksātās akcīzes apjoms 2022. gadā – 5,36 miljoni EUR, 58,70 % no kopējiem akcīzes ieņēmumiem Latvijā. 19,56 miljoni Latvijas beztabakas produktu nozares samaksāto nodokļu 2022. gadā būs 58,70 % no kopējā beztabakas nikotīna produktu tirgus Latvijā pienesuma; kopējais pienesums (100 %) – 33,32 miljoni.

Tādējādi kopējie nodokļu ieņēmumi no legālās beztabakas nikotīna produktu nozares 2023. gadā, salīdzinot ar 2022. gadu, ir pieauguši par aptuveni 9,67 miljoniem EUR, bet 2024. gadā, salīdzinot ar 2023. gadu, – par 6,24 miljoniem EUR.

2024. gadā Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozare mēnesī nodarbinājusi vidēji 470 darbiniekus (413 darbiniekus 2023. gadā) (7. tabula). Savukārt 58,7 % nodarbināto Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozarē 2024. gadā darba algās saņēmuši vismaz 1000 EUR (8. tabula). Vidējie mēneša bruto ienākumi Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozarē 2022. gadā bija 1042 EUR, 2023. gadā – 1181 EUR, bet 2024. gadā – 1314 EUR (9. tabula).

7. tabula. Darbavietu skaita dinamika no 2022. līdz 2024. gadam.*

Darba ņēmēju skaits valstī													
	janvāris	februāris	marts	aprīlis	maijs	jūnijs	jūlijs	augusts	septembris	oktobris	novembris	decembris	Vidēji mēnesī
2022.gads	941,184	941,508	948,989	952,097	958,716	969,468	970,711	971,285	967,169	963,653	956,704	951,550	957,753
2023.gads	946,568	944,915	951,429	954,401	961,550	973,161	972,465	972,372	961,234	960,835	956,251	949,300	958,707
2024.gads	941,765	939,886	943,051	948,753	957,206	967,214	964,511	961,134	952,883	951,454	947,867	940,120	951,320
Latvijas beztabaku produktu nozare													
2022.gads	222	230	234	237	236	257	273	292	315	319	336	359	276
2023.gads	373	381	382	394	389	395	412	434	435	455	458	452	413
2024.gads	454	453	466	447	464	467	480	480	472	477	487	495	470

* Informācija no pārskatiem: "Darba devēja ziņojums". Dati uz 02.06.2025.

Avots: VID (2025)

8. tabula. Darbavietu sadalījums pēc bruto darba ienākumu apmēra 2024. gadā.*

Apskatāmā kopa	Darba ņēmēju darba ienākumu apmērs								
	0 EUR	Mazāks par valstī noteikto minimālo darba algu**	Valsī noteiktās minimālās darba algas apmērā**	No valstī noteiktās minimālās darba algas** līdz 1000 EUR	No 1000 EUR līdz 1600 EUR	No 1600 EUR līdz 2500 EUR	No 2500 EUR līdz 3500 EUR	No 3500 EUR līdz 5000 EUR	Virš 5000 EUR
Visi darba ņēmēji	7.3%	19.7%	4.3%	16.0%	23.2%	18.1%	6.4%	3.1%	1.9%
Latvijas beztabaku produktu nozare	4.9%	14.8%	0.9%	20.7%	38.6%	13.2%	4.2%	1.8%	0.9%

* Informācija no pārskatiem "Darba devēja ziņojums".

** Minimālā mēnešalga 2024. gadā – 700 EUR.

Dati uz 02.06.2025.

Avots: VID (2025)

9. tabula. Vidējie mēneša bruto darba ienākumi darbvietā no 2022. līdz 2024. gadam* EUR.

Apskatāmā kopa	2022.gads	2023.gads	2024.gads
Visi nodarbinātie valstī	1,195	1,333	1,456
Latvijas beztabaku produktu nozare	1,042	1,181	1,314

* Informācija no pārskatiem "Darba devēja ziņojums".

Dati uz 02.06.2025.

Avots: VID (2025)

Atbilstoši VID (2025), 11,1 % Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares uzņēmumu nodarbina vienu līdz piecus darbiniekus (78,3 % šādi nodarbina Latvijā kopumā), 17,2 % – sešus līdz desmit darbiniekus (9,8 % Latvijā), 50 % – 11–50 darbiniekus (9,4 % Latvijā), 15 % – 51–100 darbiniekus (1,2 % Latvijā), bet 6,7 % Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares uzņēmumu nodarbina vairāk nekā 100 darbinieku (1,1 % Latvijā) (10. tabula).

Savukārt 2024. gadā 54,4 % Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares uzņēmumu saviem darbiniekiem algās maksājuši vidēji 1000 EUR un vairāk (valstī kopumā šādas algas maksā 42,2 % uzņēmumu) (11. tabula). Salīdzinājumam – nozares uzņēmumu proporcija, kas maksāja šādas algas, 2023. gadā bija 31,2 %, bet valstī kopumā 20,6 %.

10. tabula. Darba devēju skaita sadalījums pēc darba ņēmēju skaita 2024. gadā.*

Apskatāmā kopa	Darba devēju skaita sadalījums pēc darba ņēmēju skaita					
	no viena līdz pieciem darba ņēmējiem	no sešiem līdz 10 darba ņēmējiem	no 11 līdz 50 darba ņēmējiem	no 51 līdz 100 darba ņēmējiem	no 101 līdz 500 darba ņēmējiem	virs 500 darba ņēmējiem
Darba devēju sadalījums valstī	78.3%	9.8%	9.4%	1.2%	1.1%	0.2%
Latvijas beztabaku produktu nozare	11.1%	17.2%	50.0%	15.0%	6.7%	

* Informācija no pārskatiem “Darba devēja ziņojums”.

Dati uz 02.06.2025.

Avots: VID (2025)

11. tabula. Darba devēju sadalījums pēc vidējiem aprēķinātajiem mēneša darba ienākumiem 2024. gadā.*

Apskatāmā kopa	Darba devēju vidējais aprēķinātais darba ienākumu apmērs								
	0 EUR	Mazāks par valstī noteikto minimālo darba algu**	Valstī noteiktās minimālās darba algas apmērā**	No valstī noteiktās minimālās darba algas** līdz 1000 EUR	No 1000 EUR līdz 1600 EUR	No 1600 EUR līdz 2500 EUR	No 2500 EUR līdz 3500 EUR	No 3500 EUR līdz 5000 EUR	Virs 5000 EUR
Darba devēju sadalījums valstī	10.0%	36.3%	11.5%	18.2%	13.9%	6.7%	2.1%	0.9%	0.4%
Latvijas beztabaku produktu		7.8%		37.8%	40.0%	13.9%	0.5%		

* Informācija no pārskatiem “Darba devēja ziņojums”.

** Minimālā mēnešalga 2024. gadā – 700 EUR.

Dati uz 02.06.2025.

Avots: VID (2025)

3. Beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgus apjoms Latvijā un galvenie to ietekmējošie faktori 2022.–2024. gadā un 2025. gada pirmajos četros mēnešos

Beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgus apjoma aprēķinam tiek izmantota metodoloģija, kas balstās uz Putniņa un Saukas (2015) izstrādāto pieeju. Atbilstoši Latvijas likumdošanai, ar beztabakas nikotīna produktu pelēko tirgu tiek saprasts tas, ka patērētāji šos produktus iegādājas “no rokas”, interneta saziņas vietnēs (kā *Telegram*, *Facebook*) vai ārpus Latvijas reģistrētos interneta veikalos. Putniņa un Saukas (2015) metodes pielietojums pelēkā tirgus apjoma aprēķināšanai beztabakas produktu nozarē plašāk aprakstīts 2023. gada ziņojumā. Šajā ziņojumā sniegts tās kopsavilkums.

Putniņa un Saukas (2015) metode balstās uz ikgadējām uzņēmēju aptaujām trīs Baltijas valstīs. Šāda pieeja ir pamatota ar pieņēmumu, ka tie, kuri vislabāk zina, cik liels produkcijas/ienākumu īpatsvars netiek deklarēts, ir uzņēmēji, kuri paši iesaistās nepatiesu rādījumu sniegšanā. Uz līdzīga apsvēruma pamata, lai aprēķinātu pelēkā (nelegālā) tirgus apjomu beztabakas nikotīna produktu nozarē, tika aptaujāti Latvijas iedzīvotāji, kuri paši lieto beztabakas nikotīna produktus.

Aptauja tika veikta, balstoties uz profesora Arņa Saukas izstrādātu aptaujas anketu, lauka darbam ilgstot no 04.06.2025. līdz 25.06.2025. Lauka darbu veica pētījumu aģentūra “Norstat Latvija”. Uzaicinājumu piedalīties tiešsaistes aptaujā saņēma 13 765 iedzīvotāju (ietver visus uzaicinātos, arī tos, kas aptauju neatvēra). Aptaujas sākumā respondentiem tika lūgts atbildēt uz jautājumiem par vecumu, dzimumu, izglītības līmeni u. tml., kā arī kontroljautājumu: vai tie lieto kādu no beztabakas nikotīna produktu veidiem (vienreizlietojamās e-cigaretes, atkārtoti lādējamu ierīci ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem, atkārtoti lādējamu ierīci ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētos atsevišķi nopērkamos nikotīna šķidrumus, nikotīna spilventiņus), to lietošanas biežumu. Tādā veidā tika atlasīts un pētījumā piedalījās 1501 respondents, kas lieto kādu no beztabakas nikotīna produktu veidiem.

Vidēji viena aptauja aizņēma 8,46 minūtes. Aptaujātie bija vecumu grupā no 20 līdz 74 gadiem, no kuriem 76,8 % izvēlējās aizpildīt aptaujas anketu latviski, 23,2 % krieviski. Vidējais respondentu vecums – 39,98 gadi, 39,2 % vīriešu un 60,8 % sieviešu. 49,4 % respondentu kā dzīvesvietu norādīja Rīgu, 18,2 % – lielo pilsētu (Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Ventspils), 23,1 % – mazo pilsētu, bet 9,3 % – laukus.

Atbilstoši Putniņa un Saukas (2015) metodei, pelēkā beztabakas nikotīna produktu apjoma aprēķināšanai izmantota “netieša pieeja”, uzdodot jautājumus par “draugiem un paziņām”, nevis “konkrēto respondentu”. Proti, lai aprēķinātu aptuveno beztabakas nikotīna produktu apjomu, ko Latvijas iedzīvotāji iegādājas pelēkajā tirgū (% no kopējā patērētā beztabakas produktu apjoma), jautājām respondentiem, kuri paši lieto beztabakas produktus: par draugiem un paziņām, kas lieto beztabakas nikotīna produktus, cik daudz šos produktus iegādājas pelēkajā tirgū? Lūdzām sniegt

informāciju par situāciju pašreiz un nesenu pagātni, no 2025. gada sākuma (2025. gada pirmie četri mēneši), kā arī informāciju par 2024. gadu. Atsevišķi uzdevām jautājumu par šādiem beztabakas nikotīna produktu veidiem:

- vienreizlietojamajām e-cigaretēm;
- atkārtoti lādējamām e-cigaretēm un tām paredzētajiem šķidrumu kārtidžiem;
- gatavajiem e-cigarešu šķidrumiem vai to sajaukšanai paredzētajām sastāvdaļām;
- e-cigarešu uzpildes tvertnēm un citām atsevišķi nopērkamām maināmajām daļām;
- nikotīna spilventiņiem.

Svarīgi uzsvērt, ka, neskatoties uz izmantotajām pieejām precīzāku datu iegūšanai, pelēkā tirgus apjoms beztabakas nikotīna produktu nozarē ar šo vai jebkuru citu esošo metodi ir vērtējams kā aptuvens rādītājs. Tādas tiešās metodes kā Putniņš un Sauka (2015), ir arī ar tendenci novērtēt pelēkā tirgus apjomu par zemu, tādēļ šāds aprēķins uztverams kā konservatīvs un realitātē parasti ir lielāks. Tāpat, ņemot vērā, ka aptaujā piedalījušies tikai pilngadīgie (2024. gadā vecumā no 18 gadiem, 2025. gadā vecumā no 20 gadiem), nav iespējams precīzi aprēķināt, cik lielā mērā šie respondenti ir informēti par, t. sk. nelegāli iegādātu, beztabakas nikotīna produktu lietošanu nepilngadīgo vidū. Hipotētisks pieņēmums šajā kontekstā ir, ka šā ziņojuma aprēķini precīzāk raksturo beztabakas nikotīna produktu pelēko tirgus daļu starp pilngadīgajiem un – daļēji, bet ne pilnā apjomā – arī nepilngadīgajiem. Šā pieņēmuma apstiprināšanai vai noliegšanai būtu nepieciešams papildu pētījums ar atšķirīgu metodoloģiju, un šā pētījuma ietvaros to noskaidrot nav iespējams.

Respondentiem tika uzdoti arī vairāki jautājumi, lai analizētu atsevišķus faktorus, kas ietekmē beztabakas nikotīna produktu iegādi pelēkajā tirgū. Pētījuma rezultāti aprakstīti šīs nodaļas turpmākajos apakšpunktos.

● **Pelēkā tirgus apjoms Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozarē**

Atbilstoši pētījuma rezultātiem (sk. apkopojumu 12. tabulā), pelēkā tirgus apjoms vienreizlietojamajām e-cigaretēm (aptuvenais apjoms, ko Latvijas iedzīvotāji iegādājas pelēkajā tirgū: % no kopējā patērētā vienreizlietojamo e-cigarešu apjoma) ir ar strauju pieauguma tendenci. 2022. gadā pelēkā tirgus apjoms bija 24,2 %, 2023. gadā – 26,8 %, bet 2024. gadā – 31,4 %. Savukārt 2025. gada pirmajos četros mēnešos tas sasniedza jau 42,4 % no kopējā patēriņa.

Pieaugums pelēkā tirgus apjomā kopš 2023. gada ir vērojams arī citiem beztabakas nikotīna produktiem. Piemēram, atkārtoti lādējamām e-cigaretēm un tām paredzētiem šķidrumu kārtidžiem pelēkā tirgus apjoms ir pieaudzis no 25,5 % 2023. gadā līdz 40,9 % no kopējā patēriņa 2025. gada pirmajos četros mēnešos. Gatavo e-cigarešu šķidrumiem vai to sajaukšanai paredzētajām sastāvdaļām pelēkā tirgus apjoms ir pieaudzis attiecīgi no 27,4 % uz 41,4 %; e-cigarešu uzpildes tvertnēm un citām atsevišķi nopērkamām un maināmām daļām – no 27,1 % uz 40 %; bet nikotīna spilventiņiem – no 26,5 % uz 37 % no kopējā patēriņa (12. tabula).

Līdzīgi kā 2023. un 2024. gada pētījumā, arī jaunākā pētījuma rezultāti neuzrāda būtiskas atšķirības starp sieviešu un vīriešu iesaisti beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgū. Nedaudz vairāk beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgū joprojām iegādājas Rīgas un lielo pilsētu iedzīvotāji, un visas beztabakas produktu kategorijas, izņemot vienreizlietojamās e-cigaretes, pelēkā tirgū vairāk iegādājas salīdzinoši jaunāki Latvijas iedzīvotāji. Vairāk, bet ne izteikti vairāk, beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgū pērk iedzīvotāji ar relatīvi zemākiem ienākumiem.

12. tabula. Pelēkā tirgus apjoms Latvijā (% no kopējā patērētā) beztabakas nikotīna produktu kategorijās 2022.–2024. gadā un 2025. gadā (četri mēneši). n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n= 1501 (2025.)

	2022. gads	2023. gads	2024. gads	2025. gada pirmie četri mēneši
Vienreiz lietojamās e-cigaretes	24,2 %	26,8 %	31,4 %	42,4 %
Atkārtoti lādējamās e-cigaretes un tām paredzētie šķidrumu kātridži	26,4 %	25,5 %	31,5 %	40,9 %
Gatavie e-cigarešu šķidrumi vai to sajaukšanai paredzētās sastāvdaļas	28,3 %	27,4 %	31,8 %	41,4 %
E-cigarešu uzpildes tvertnes un citas atsevišķi nopērkamās maināmās daļas	27,3 %	27,1 %	31,1 %	40 %
Nikotīna spilventiņi	27,6 %	26,5 %	30 %	37 %

Avots: Sauka (2025)

Palielinoties beztabakas nikotīna produktu lietošanai, aizvien biežāk nelegālie alternatīvie produkti tiek arī izņemti (VID, 2023a, 2024). VID ir arī vairākkārt paudis uzskatu, ka grozījumi Tabakas likumā, kas stājas spēkā 01.01.2025., palielinās nelegālā tirgus apjomu (VID, 2023a, VP, 2023, VID, 2024). VID sniegtā informācija par izņemtajiem tabakas izstrādājumiem un to aizstājējproduktiem, kas apkopota no tiesībsardzības iestāžu iesūtītajām atskaitēm, sniegta 13. tabulā. Savukārt 13A tabulā atsevišķi norādīts apkopojums par Valsts policijas izņemtajiem beztabakas nikotīna u. c. produktiem, sākot no 2024. gada.

13. tabula. Informācija par izņemtajiem tabakas izstrādājumiem un to aizstājējproduktiem, kas apkopota no tiesībsardzības iestāžu iesūtītajām atskaitēm.

TAI izņemtie tabakas izstrādājumi un to aizstājējprodukti	2023. gads	2024. gads	2025. gada 5 mēneši
Cigaretēs (gab.)	30,168,418	327,676,811	78,081,512
Elektroniskās cigaretēs (gab.)	34,062	2,832	81,281
Tabaka (kg), tajā skaitā:	16,809.17	91,996.81	5.70
Smalki sagriežta tabaka cigarešu uztīšanai vai neapstrādātas tabakas lapas (kg)	1,026.28	3.00	2.00
Tabakas lapas (kg)	0.00	1.00	0.00
Šņaucamā tabaka (kg)	0.00	0.00	0.00
Ūdenspīpju tabaka (kg)	35.53	115.91	1.25
Košļājamā tabaka (gab.)	5,996.00	90.00	709.00
Košļājamā tabaka kg.)	0.00	0.05	0.20
Karsējamā tabaka (gab.)	0.00	2,603.00	0.00
Karsējamā tabaka (kg)	3.61	9.22	1.71
Nikotīna spilventiņi (gab.)	2,406.00	880.00	66,164.00

Avots: VID (2025) sniegtais apkopojums

13A. tabula. Valsts policijas izņemtie beztabakas nikotīna u. c. produkti 2024. gadā un 2025. gada četros mēnešos.

	KOPĀ 2024. gada 12 mēnešos	KOPĀ 2025. gada 4 mēnešos
Elektroniskās cigaretēs (gab.), dažādi veidi:	1370	308
Tabaka (kg)	1.00	0.00
Smalki sagriežta tabaka cigarešu uztīšanai vai neapstrādātas	0.00	0.00
Tabakas lapas (kg)	1.00	0.00
Šņaucamā tabaka (kg)	0.00	0.00
Ūdenspīpju tabaka (kg)	0.00	0.00
Cita veida nikotīnu saturoša tabaka (gab.):		
Košļājamā tabaka, dažādi veidi (gab.):	90	627
Nikotīna spilventiņi, dažādi veidi (gab.):	875	129
Karsējamā tabaka, dažādi veidi (gab.):	3	0

Avots: Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldes 3. nodaļas sniegtā informācijai (2025).

- **Latvijas iedzīvotāju proporcija, kas iegādājas beztabakas nikotīna produktus pelēkajā tirgū**

Pētījuma rezultāti liecina, ka, atbilstoši konservatīviem aprēķiniem, pelēkajā tirgū dažādus beztabakas nikotīna produktus iegādājas aptuveni trešā daļa Latvijas iedzīvotāju, kas lieto šos produktus (14. tabula). Proti, vienreizlietojamās e-cigaretes 2022. gadā pelēkajā tirgū iegādājās 24,4 % Latvijas iedzīvotāju, bet 2025. gada pirmajos četros mēnešos – 36,8 % iedzīvotāju. Atkārtoti lādējamās e-cigaretes un tām paredzētos šķidrumu kārtidžus attiecīgi 27,2 % un 33,2 %; gatavos e-cigarešu šķidrumus vai to sajaukšanai paredzētās sastāvdaļas – 26,9 % un 33,2 %; e-cigarešu uzpildes tvertnes un citas atsevišķi nopērkamās maināmās daļas – 28,9 % un 30,4 %, bet nikotīna spilventiņus – 25,8 % un 28,1 %. Pētījuma dati norāda, ka, saglabājoties šādai pelēkā tirgus apjoma tendencei, Latvijas iedzīvotāju proporcija, kas iegādājas beztabakas nikotīna produktus pelēkajā tirgū, atsevišķās kategorijās jau 2025. gadā var sasniegt un pārsniegt 40 % robežu (3. grafika).

14. tabula. Latvijas iedzīvotāju proporcija, kas iegādājas beztabakas nikotīna produktus pelēkajā tirgū, 2022.–2024. gadā un 2025. gadā (četri mēneši). n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n=1501 (2025.)

	2022. gads	2023. gads	2024. gads	2025. gads, pirmie 4 mēneši
Vienreiz lietojamās e-cigaretes	24,4 %	26,9 %	29,6 %	36,8 %
Atkārtoti lādējamās e-cigaretes un tām paredzētie šķidrumu kārtidži	27,2 %	27,6 %	27,6 %	33,2 %
Gatavie e-cigarešu šķidrumi vai to sajaukšanai paredzētās sastāvdaļas	26,9 %	27,6 %	28,5 %	33,2 %
E-cigarešu uzpildes tvertnes un citas atsevišķi nopērkamās maināmās daļas	28,9 %	26,9 %	26,8 %	30,4 %
Nikotīna spilventiņi	25,8 %	27,1 %	24,5 %	28,1 %

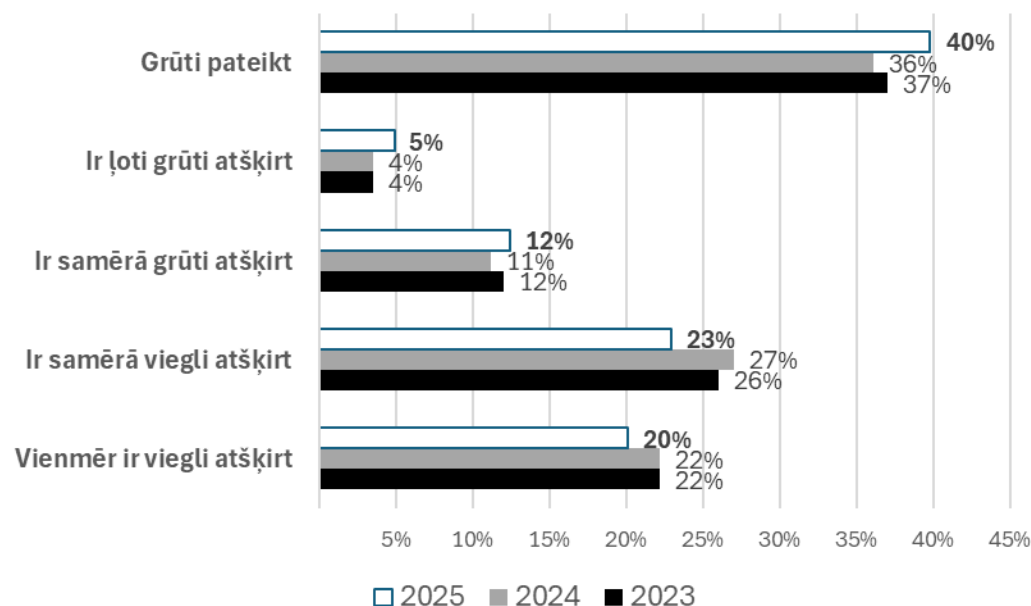
Avots: Sauka (2025)

- **Iesaistes pelēkajā tirgū ietekmējošie faktori**

Tāpat kā 2023. un 2024. gada pētījumā, arī 2025. gadā jautājām respondentiem: “Cik vienkārši ir atšķirt “pelēkās” beztabakas nikotīna produktu tirdzniecības vietas no Latvijā legālajām tirdzniecības vietām?” Aptuveni puse respondentu 2023. un 2024. gadā norādīja, ka pelēkās

tirdzniecības vietas no legālajām ir viegli vai samērā viegli atšķirt, bet 2025. gadā šis īpatsvars bija nedaudz mazāks (sk. 2. grafiku). Respondenti jaunākās vecuma grupās, īpaši 18–29 un 30–39 gadu vecumā, biežāk nekā vecākajās grupās atbildēja, ka “vienmēr ir viegli atšķirt”.

2. *grafika*. Atbildes uz jautājumu: “Cik vienkārši ir atšķirt “pelēkās” beztabakas nikotīna produktu tirdzniecības vietas no Latvijā legālajām tirdzniecības vietām?” n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n=1501 (2025.)

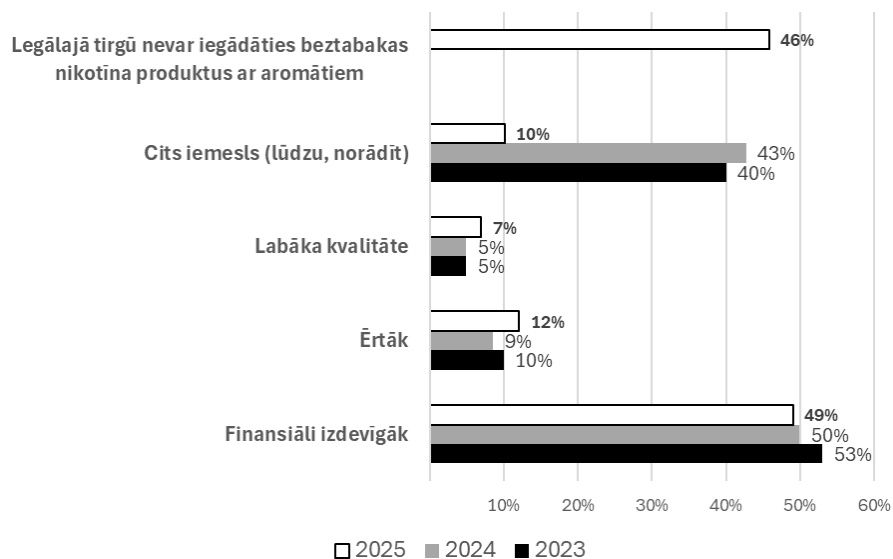

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

Kā galveno iemeslu, kāpēc beztabakas nikotīna produktus iegādājas pelēkajā tirgū, aptuveni puse Latvijas iedzīvotāju minēja tieši finansiālo izdevīgumu, aptuveni 10 % – ērtumu, bet 5–7 % norādīja uz labāku kvalitāti (3. grafika). **46 % respondentu 2025. gadā norādīja, ka galvenokārt beztabakas produktus iegādājas pelēkajā tirgū, jo legālajā tirgū nevar iegādāties beztabakas nikotīna produktus ar aromātiem.**

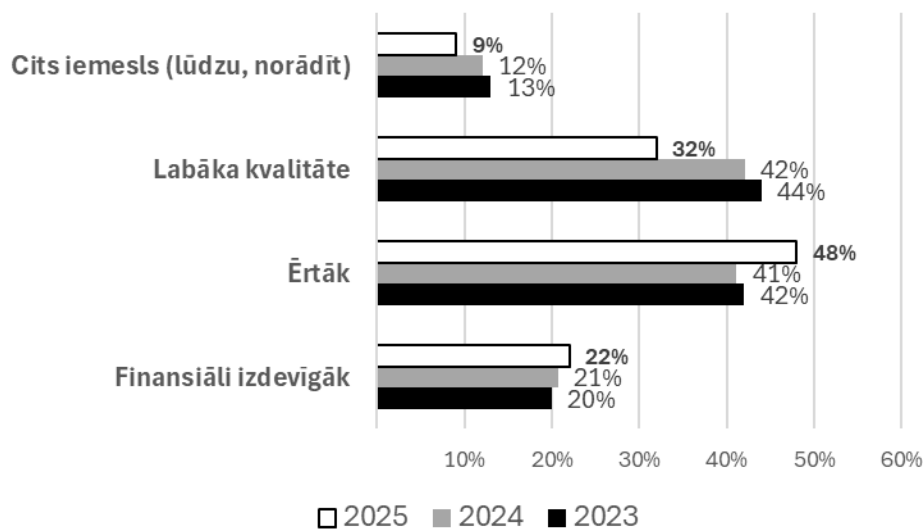
2025. gadā kā galvenais iemesls beztabakas produktu iegādei legālajā tirgū visbiežāk minēts ērtums. Mazāk respondentu 2025. gadā, salīdzinot ar 2023. un 2024. gadu, kā galveno iemeslu min labāku kvalitāti (4. grafika).

3. *grafika*. Atbildes uz jautājumu: “Kādi ir galvenie iemesli, kāpēc beztabakas produktus iegādājaties “pelēkajā tirgū”?” n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n= 1501 (2025)

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

4. *grafika*. Atbildes uz jautājumu: “Kādi ir galvenie iemesli, kāpēc beztabakas produktus iegādājas “legālajā tirgū”?” n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n=1501 (2025)

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

Nākamajā ziņojuma nodaļā pievērsīsimies nozares pārstāvju viedokļu apkopojumam, sniedzot plašāku ieskatu ēnu ekonomikas problemātikā beztabakas nikotīna produktu nozarē.

4. Ekspertintervijas ar nozares pārstāvjiem: ieskats pelēkā tirgū un saistītajos nozares izaicinājumos

Tāpat kā 2023. un 2024. gadā, arī 2025. gadā intervējām vairākus beztabakas nikotīna produktu nozares ekspertus. Šo ekspertinterviju mērķis bija gūt plašāku ieskatu par svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē beztabakas nikotīna produktu pelēkā (nelegālā) tirgus apjomu Latvijā, sevišķi pēc aromātu (izņemot tabakas aromāta) aizlieguma 2025. gada sākumā.

Ekspertintervijas tika veiktas 2025. gada jūnijā, kopā intervējot piecus nozares pārstāvjus – mazumtirgotāju, vairumtirgotāju, ražotāju un izplatītājus, kā arī Beztabakas nozares asociācijas pārstāvi. Arī šogad, tāpat kā 2024. gadā, intervējām *Telegram* grupas administratoru, lai iegūtu plašāku ieskatu beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgus niansēs. Eksperti izvēlējās palikt anonīmi, tāpēc atbildes apkopotas citātu formā, nenorādot autorus (un iespēju robežās atstājot izteiksmes formu tādu, kādu to interviju laikā lietoja eksperti).

2023. gada ekspertintervijās aptaujātie nozares eksperti norādīja uz vairākiem potenciālajiem problēmjautājumiem nozarē, kā: (i) kopumā negatīvas sekas no iespējamā e-cigarešu aromātu aizlieguma; (ii) pastāvošā nesodāmības sajūta un kontroles trūkums nelegālajam beztabakas produktu tirgum; (iii) nelegālo beztabakas produktu brīva pieejamība; (iv) augstākas cenas legālajiem beztabakas produktiem, t. sk. pieaugošās akcīzes dēļ; (v) politikas veidotāju centieni aizliegt, lēmumu pieņemšana nerēķinoties ar reālo kontekstu; (vi) lobijs, korupcija; (vii) (neapzināta) nelegālo produktu “reklāma” caur medijiem. Savukārt 2024. gada ekspertintervijās, nozares eksperti sevišķi uzsvēra iespējamās negatīvās sekas no aromātu (izņemot tabakas) aizlieguma beztabakas produktiem, kas, kā paredzēts, stājas spēkā 2025. gada 1. janvārī. Proti, eksperti uzsvēra, ka (i) šādam aromātu aizliegumam būs būtiska ietekme – legālais beztabakas produktu tirgus pēc šī aizlieguma būtiski samazināsies, no pelēkā tirgus, protams, netiks iekasēti nodokļi, bet šis tirgus augs; (ii) šādas likuma izmaiņas neatturēs nepilngadīgos un jauniešus no beztabakas nikotīna produktu lietošanas, kā arī – (iii) šo ierobežojumu rezultātā tirgus mainīsies, tomēr nozare pielāgosies. Uzsverot, ka šīs pašas problēmas turpina pastāvēt, 2024. gadā nozares pārstāvji intervijās arī uzdeva politikas veidotājiem retorisku jautājumu: cik daudz vispār kontrolējošās institūcijas Latvijā gribēs un varēs pieaugošajam nelegālajam beztabakas nikotīna tirgum pievērst uzmanību?

Apkopojot beztabakas nikotīna produktu **nozares ekspertinterviju rezultātus 2025. gadā, galvenie secinājumi** ir šādi:

- Pelēkā tirgus apjoms beztabakas nikotīna produktu nozarē, kopš tika ieviesti garšas aizliegumi (izņemot tabakas garšu), strauji aug un, visticamāk, tikai palielināsies.
- Beztabakas nikotīna produktu aprites apjoms legālajā tirgū būtiski mazinās. Neskatoties uz to, ka legāli ir iespējams iegādāties produktus ar tabakas garšu, kam lietotāji pēc saviem

ieskatiem dažādos veidos var pievienot citas garšas, tas notiek, bet ne izteikti, jo nav lietotājiem ērti. Savukārt nelegālie produkti ir pieejami ļoti brīvi un plašā klāstā.

- Pašreizējais akcīzes nodokļa ieņēmumu kritums beztabakas nikotīna produktiem vēl neraksturo reālo produktu aprites kritumu. Proti, pašreizējie akcīzes nodokļa ieņēmumi vairāk parāda, cik ir samaksāts par akcīzes nodokli un nogādāts vairumtirdzniecības noliktavās vai mazumtirdzniecības veikalos, nevis reālo produktu apriti, kas nonākusi pie patērētājiem. Produktu aprite ir mazāka.
- Likums par garšas (izņemot tabakas garšas) aizliegumu beztabakas nikotīna produktos ir veicinājis tradicionālo tabakas produktu lietošanu un nav mazinājis beztabakas nikotīna produktu lietošanu, ja skatās uz legālo un nelegālo patēriņu kopā.
- Jau pirmie četri mēneši pēc likumdošanas izmaiņu piemērošanas rāda, ka šīs izmaiņas nerasniedza to pieņemšanā atsevišķu Saeimas attiecīgās komisijas locekļu plaši pausto galveno mērķi, proti, ierobežot elektronisko smēķēšanas ierīču lietošanu jauniešu (līdz Tabakas likumā noteiktajam vecumam) vidū. Tieši pretēji – izmaiņas ir palielinājušas pelēkā tirgus apjomus – pelēkā tirgus aktivitāti, tādējādi palielinot iespējas personām, tai skaitā jauniešiem, iegādāties šīs ierīces.
- Pieņemot normatīvo aktu izmaiņas, nav jūtams, ka būtu vairāk resursu ieguldīts pelēkā tirgus apjoma mazināšanā beztabakas nikotīna produktiem. Pelēkā tirgus apkarošanai kontrolējošajām iestādēm trūkst resursu, par ko tās norādīja jau izmaiņu izskatīšanas laikā, un tā neizskatās pēc galvenās vai vismaz būtiskas prioritātes. Līdz ar to, no beztabakas nikotīna produktu lietošanas netiek labāk pasargāti nepilngadīgie, kas galvenokārt (ja ne visus) šos produktus iegādājas pelēkajā tirgū.
- Novērojams likumdošanas ieviešanas trūkums, jo Latvijas (legālajā) tirgū joprojām tiek tirgoti beztabakas nikotīna produkti ar (ne tik izteiktām, bet tomēr) garšām. Trūkst kontroles mehānismu legālajā tirgū attiecībā uz produktiem, kuros ir garšas (izņemot tabakas). Piemēram, Veselības inspekcija pārbaudi par šādu produktu esamību tirgū uzsāka tikai sešus mēnešus pēc pirmajiem signāliem un iesniegumiem, taču līdz šim joprojām aizliegums šo produktu tirdzniecībai nav noteikts.
- Pieeja kontroles mehānismu īstenošanai ir būtiska problēma: kontrole tiek vērsta uz tirgus dalībniekiem, kas darbojas legāli un ir labāk redzami, savukārt uzsvars uz nelegālo produktu ražotāju un tirgotāju kontroli likts netiek. Tādējādi radas situāciju, kad ievērot normatīvos aktus un strādāt legālajā tirgū kļūst aizvien grūtāk, bet pelēkajā tirgū to var darīt brīvi.

Kā zināms, 2025. gadā notika **divas būtiskas izmaiņas likumdošanā, kas regulē beztabakas nikotīna produktu tirgu**. Pirmkārt, no 01.01.2025. tika ieviests aizliegums pārdot beztabakas nikotīna produktus ar garšām, izņemot tabakas garšu. Savukārt no 01.06.2025. iestājās kriminālatbildība par nelegālu beztabakas nikotīna produktu tirdzniecību.

Pēc 1. janvāra aizlieguma, kā norāda nozares pārstāvji 2025. gada ekspertintervijās, ir skaidri redzams, ka **nelegālais tirgus aug**, kā arī **samazinās legālais beztabakas produktu tirgus**:

“Mūsu pārdošanas apjoms (beztabakas nikotīna produktiem) ir krities ļoti būtiski. Samazinājies reizes trīs, varbūt pat piecas noteikti. Un šis apjoma mazinājums ar katru mēnesi pieaug. Jo ir alternatīvās iespējas, kā iegādāties šos produktus nelegālajā tirgū. Ir komersanti, kuri nodarbojas ar garšu pārdošanu, kuras tad lietotāji jauc kopā. Kāda daļa, kas negrib pāriet uz nelegālo, daudzi arī pāriet uz šķidrumiem – pērk t. s. atvērtās ierīces, kuras var uzpildīt, paši jauc šos šķidrumus. Šķidrumiem pieprasījums (legālajā) tirgū ir, lielāks kā bija iepriekš – pirms tam neviens to nedarīja, jo varēja visus produktus iegādāties ar garšām. Bet legālais tirgus nekādā veidā nav konkurētspējīgs pret nelegālo – ne ar šķidrumiem, ne ar garšām, ne ar ieelpu daudzumu, ne cenu, ne produkta lietošanas ērtumu.”

“Ir cilvēki, kas paši jauc. Tie, kas sāka nesenākos laikos, tas cilvēkiem ir kas jauns. Bet tie, kas lieto e-cigaretes gadus 4–5, ar šo jaukšanu ir sākuši, viņiem tā nav problēma.”

“Ēnu ekonomikas apjomam beztabakas nikotīna produktu tirgū noteikti jābūt 30–40 %, un tas aug. Klasiski, lai biznesu veidotu, vajag apgrozāmos līdzekļus. Apgrozāmos līdzekļus vajag arī nelegālajiem tirgoņiem, lai viņi varētu iepirkt vairāk, veidot krājumus, attīstīt tīklus, e-komerciju, cilvēkus. Marža ko viņi pelna, ir ļoti veselīga, un šie nelegālie ātru uzgenerē resursus – līdz ar to viņiem veidojas finanšu spēja darīt vairāk. Tāpēc šis attīstīsies ģeometriskajā progresijā.”

“Es skaidri redzu uz ielas, un aizvien vairāk, ka cilvēki lieto tās ierīces, kas nav nopērkamas veikalā legāli. Tas tiešām ir daudz vairāk redzams kā iepriekš. Šogad varētu būt par 10–15 % lielāka ēnu ekonomika kā pagājušajā gadā, ne mazāk.”

“Pieļauju, ka ēnu ekonomikas dati Latvijā, tās pieaugums, būs dramatisks. Es arī šogad paspēju būt Vācijā un Austrijā, tur šos produktus brīvi tirgo ar visām garšām. Kāpēc Latvijā kas tāds bija jāizdomā? Domāju, ka ēnas pieaugs līdz vismaz 45 %.”

“Redzam, ka ir nenormāli attīstījies nelegālais tirgus. Attīstījusies e-komercija, piegādes ir ērtas, iegādāties iespējams visu. Daudz vairāk redzam kvadrātveidīgās, lielās iekārtas uz ielas – tās ir aizliegtas. Lielās ierīces patērētājam, protams, pīrkt ir daudzākārt izdevīgāk.”

“Lielākajā daļā Ķīnas rūpnīcu ir departamenti, kas strādā uz šiem nelegālajiem tirgiem. Tas nav tā, ka, ja tu sazinies ar viņiem, viņi teiks – ko tu dari, ka mums prasi atsūtīt kastes ar nelegālo produkciju. Tā nav. Viņi būs priecīgi par tavu pieprasījumu – atrodi internetā kontaktus, samaksā, viņi pakonsultēs, kā labāk saņemt preci, tur viss ir labi attīstīts. Šajā biznesā ir viegli ieiet, būs daudz konsultantu un palīgu. Tas pats ir arī ar noliktavām ES valstīs.”

“Domāju, ka nelegālais tirgus varētu būt ap 50 %. To jau var redzēt no VID datiem – viss tas samazinājums legālajam beztabakas nikotīna tirgum, nevar cerēt, ka viņi ir atmetuši šo produktu lietošanu. Nedomāju arī, ka daudzi ir pārgājuši uz cigarešu smēķēšanu – cilvēki tomēr gāja uz e-cigaretēm jo nepatika cigaretes. Lielākā daļa aizgājuši nelegālajā daļā.”

Nelegālajā beztabakas produktu tirgū varētu būt aptuveni 30–40 miljonu naudas apjoms, un uz to var jau veidot labus biznesus.”

Nozares pārstāvji arī intervijās norāda, ka noteikti ir **jāseko kritumam akcīzes nodokļa ieņēmumos** jau tagad, bet vēl vairāk tuvākajos mēnešos:

“(..) Produktiem ar tabakas garšām pārdošana ir maza. (..) Ko atspoguļo VID dati, ir drīzāk “noliktavu uzlāde”, nevis pārdošana – klients iepērk, ieliek sortimentā, bet tā rotācija nav. Tas, ko es arī apkārt redzu, ir, ka visi staigā pa ielām ar nelegālajiem, to uzreiz var redzēt. Kāds ir pārgājis atpakaļ uz karsējamo tabaku – tie kas nevēlas ar nelegālajiem kanāliem pīties. Bet visi citi, un to nav maz, ir nelegālajā tirgū – tur ir finansiāli izdevīgi. Bet zaudējumi būs akcīzē, PVN. Īstos datus varētu redzēt vairāk uz rudenī.”

Attiecībā uz tendencēm nelegālajā tirgū, līdzīgi kā gadu iepriekš, **aptaujājām arī Telegram grupas administratoru**. Telegram administrators uzsver, ka principā, ja ne viss, tad lielākā daļa, par ko runāja pagājušajā gadā, ir arī noticis (sk. pagājušā gada ziņojumu). Plašāku ieskatu nelegālo beztabakas nikotīna produktu tendencēs Telegram u. c. kanālos sniedz zemāk esošie citāti no intervijas:

“Nelegālajā tirgū pieejamie beztabakas produkti joprojām ir daudz lētāki un ar daudz lielāku ieelpu skaitu. Skaidrs, ka ir izdevīgāki un ļoti viegli pieejami. Arī ārzemēs, kur tos pārdod legālajā tirgū, ne jau tikai tie, kas ir pavisam nelegāli un nāk, piemēram, no Honkongas vai Ķīnas. Daudz arī iegādājas no noliktavām Polijā.”

“Bija tāda lieta, kā Telegram īpašnieka arests Francijā. Pēc tam Telegram stingrāk sāka ievērot formālos noteikumus. Tas, protams, nenozīmē, ka tirdzniecība ir beigusies, bet vienkārši vairāk grupas tiek dzēstas, notiek, piemēram, kanālu pārveide. Protams, cilvēki joprojām taisa jaunus kontus, tas nav sarežģīti, bet ir nedaudz šis arests kaut ko ierobežojis. No Telegram ir arī tirgotāji, kas pārgājuši uz citām platformām, piemēram, Signal – tur gan ir grūtāk nekā Telegram, grūtāk likt reklāmu un tml. No Telegram iet arī uz darknet u. c. vietām.”

“Vēl viena lieta, kas iepriekš pastāvēja, bet nebija tik izteikta, – ir daudzas parastās mājas lapas internetā, kur var nopirkt nelegālos beztabakas produktus, bet ne tikai – pasūtīt uz Latviju. Ne tikai no ES, bet arī citām valstīm, piem., ASV. Tas nav darknet vai tamlīdzīgi, parastas mājas lapas, ko var elementāri iegūglēt. Mēdz tās mājas lapas nobrukt vai aizslēgt uz laiku, bet tomēr visu laiku pastāv. Vienkārši ar mākslīgā intelekta palīdzību lapas tiek taisītas, ar šāda veida reklāmu, kas iziet cauri dažādiem Google u. c. filtru algoritmiem – daudzi to var ļoti efektīvi izdarīt. Un šādi tirgot internetā var principā jebko. Bet e-cigarešu ziņā liels apjoms tieši ir pārgājis uz parastajām mājaslapām.”

“Es par šo nezinu, bet grūti iedomāties, kā policija Latvijā spēj cīnīties ar šādām tehnoloģiju izmantošanām. Kādi resursi tam ir atvēlēti? Tā arī ir cīņa ar pūķa septiņām galvām, kura katra pēc tam atkal ataug...”

“Absolūtā vairumā gadījumu nekādi beztabakas produkti, to sūtījumi netiek aizturēti. Vispār jau arī tas pats attiecas uz psihotropiskajām vielām. Kaut ko jau palaikam aiztur. Tas, ka beztabakai ir uzlikta kriminālatbildība, neko nemainīs. Ja nu mērķis ir kādu vairāk ielikt cietumā, to ar šo var izdarīt. Bet, ja mērķis ir samazināt beztabakas produktu izplatību, tas neko nerisinās. Nevienas vielas kriminalizācija nekad nav samazinājusi tās patēriņu. Šāda kriminalizēšana vairāk izskatās pēc spiediena no sabiedrības vai politiķu puses, ka kaut kas ir jādara. Diez vai pašas tiesībsargājošās institūcijas tic, ka šādi kas tiks

panākts. Nav jau arī beztabakas produktu apkarošana nekāda prioritāte. Iespējams, ka tieši legālajiem tirgoņiem par nelieliem pārkāpumiem tiks uzlikti šādi sodi.”

“Parasti šādos gadījumos tiesībsargājošajām institūcijām divreiz gadā ir pastiprināta aktivitāte – pavasarī un uz oktobri, un novembri, burtiski, lai paceltu statistiku par uzsāktajiem kriminālprocesiem, aizturēto, piemēram, psihotropisko vielu daudzumu. Gan jau uz oktobri, novembri arī būs kāda skaļa lieta par beztabakas produktiem, lai parādītu ka kaut kas notiek.”

“Tieši e-cigarešu ziņā ir daudz vairāk pieaudzis apjoms. Gan grupu, gan cilvēku ziņā, kas šos produktus pārdod. Tas, ko teicu pagājušogad, tā arī ir noticis. Uz beztabakas produktu tirdzniecību ir pārmetusies daļa, kas šos produktu iepriekš netirgoja, – pārgāja tāpēc, ka legāli aizliedza garšas. Pārdevēji redzēja, ka pieaug pieprasījums pēc šādiem produktiem, un attiecīgi rīkojās. Tas, ko es arī redzu, ka daļa, kas iepriekš lietoja narkotiku produktus, kaut kur vairāk sāka lietot arī nikotīna produktus, jo tas vairāk parādījās piedāvājumā, kļuva pieejamāk – tā tāda tendence, par kuru es iepriekš nebiju domājis, ka būs.”

“Nelegālais apjoms beztabakas nikotīna produktiem noteikti ir tagad pieaudzis. Piemēram, ļoti konservatīvi pieņemsim, ka viena grupa ir ap 6,5 tūkstoši lietotāju, katrs nopērk 10 veipus, sanāk ap 50–60 tūkstoši veipu. Tādas grupas ir vismaz 5 Latvijā, tādas lielas grupas. Apjoms ir ap 5 miljoni mēnesī, cik nu precīzi to var pateikt.”

“Es teiktu, ka beztabakas produktiem Latvijā pēc garšu aizlieguma ēnas varētu būt pieaugušas vismaz par 10–15 %.”

“Pie jaunākajām tendencēm, redzams, ka aizvien vairāk beztabakas produktu parādās ar dažādām tehnoloģijām. Piemēram, ar ekrāniem, skaņām. Agrāk šādus produktus nevarēja redzēt. Aizvien lielāka ir sacikste arī uz to, kurš pārdos līdzīgu koncentrāciju, ar vairāk ielpām.”

Atsevišķos gadījumos nozares pārstāvji norāda, ka, kopš 2025. gada 1. janvāra, kad beztabakas produktos tika aizliegtas visas garšas, izņemot tabakas garšu, **pastiprinājās kontrole pār legālo, bet nepastiprinājās kontrole pār nelegālo tirgu:**

“... iestājās cīņa ar visām iespējamajām iestādēm. Droši vien tāpēc, ka esam legālajā tirgū, redzami, no mums kaut ko var paņemt. Tas notika praktiski katru dienu līdz pierādījām savu taisnību.”

“Kontrole pār legālo tirgu ir ļoti vāja. Kontrolēt mēģina tos, kurus redz. Legālie var darīt visu pareizi, likuma ietvaros, bet tevi tāpat visu laiku skata, pārbauda.”

Nozares pārstāvji arī uzsver, ka **likums par aromātu aizliegumu beztabakas nikotīna produktos ir veicinājis tradicionālo tabakas produktu izplatību:**

“Pēc datiem, kas ir manā rīcībā, pieaugums tabakas un karsējamās tabakas precēm pirmajos divos gada mēnešos 2025. gadā, salīdzinot ar janvāra un februāra mēnešiem 2024. gadā, ir ap 15 %. Lielākais ieguvums no šīm likumdošanas izmaiņām (garšu aizlieguma beztabakas produktiem) ir tabakas produktu pārdevējiem. Ja mēs runājam par sabiedrības attieksmi pret tabaku – gan SKDS, gan citi pētījumi rāda, ka tabakas produkti cilvēku uztverē ir kaitīgāki nekā beztabakas produkti. Bet ar visu to šī likuma rezultātā tabakai ir patēriņa pieaugums. Tāpat valsts ir apņēmusies ievērot direktīvu par tabakas produktu apjoma mazināšanu. Ar jauno likumu šī apņemšanās iet citā virzienā.”

Gandrīz visi aptaujātie nozares pārstāvji norādīja uz to, ka **Latvijas tirgū pastāv negodīga prakse, t. i. – produkti, kas joprojām tiek tirgoti ar garšām:**

“Mēs labi redzam, ka likumu pieņem, bet ar tā ieviešanu nevedas. Uzraugošo iestāžu, piemēram, Veselības inspekcijas, pārstāvji nav vērsti uz sadarbību, kas tiem tiek piedāvāta no Beztabakas Produktu Asociācijas puses, lai radītu skaidrāku izpratni par tirgu un tajā esošajiem produktiem. Tā vietā Veselības inspekcija nāk klājā ar paziņojumiem, ka no tām garšām, kas šobrīd Tabakas likumā ir atļautas var radīt ābolu, bumbieru vai ķiršu garšu (beztabakas produktos). Šādas garšas un smaržas dod konkrētas ķīmiskas vielas, un tās vielas to 16 atļauto ķīmisko vielu sarakstā nav. Sanāk, ka mūsu pašu uzdevums ir pierādīt, ka šādus produktus pārdot nevar – un tādi produkti, ar varbūt mazāk izteiktām garšām, bet tomēr garšām, Latvijas tirgū ir. Taisām savu testus, sūtām uz ārzemēm laboratoriju paraugus no tā, kas tirgū ir pieejams. Un kāds šim ir rezultāts? Šie produkti arī pēc tam ir pieejami tirgū...”

“Viena lieta ir, ka tirgū ir produkti, kas iekļaujas likumdošanas ietvaros, bet var, iespējams, nebūt pilnībā korekti no morālā aspekta. Piemēram, ka produktam ar tabakas garšu ir iespējams pievienot piedevas. Tomēr tas ir likuma ietvaros, ko nevar teikt par produktiem, kur garšas joprojām ir. Domāju, ka uzraugošajām institūcijām jārēķinās, ka, ja tas tiks ilgstoši pieļauts, arī citi tirgus dalībnieki ies šo pašu ceļu. Bet pareizi tas nav.”

Nozares pārstāvji pauž bažas, ka arī **kriminālā atbildība, kas beztabakas nikotīna produktu nelegālas tirdzniecības gadījumā** iestājas no š. g. 1. jūnija, visticamāk, lielākoties tiks attiecināta uz legālajiem tirgotājiem:

“Gan jau par kādiem sīkumiem, nelieliem pārkāpumiem, kas varēs tikt klasificēti kā “nelegāls”. Cik daudz noķers un krimināli sodīs tos, kas tiešām vairumos nelegāli ieved un tirgo beztabakas produktus, ir liels jautājums. Drīzāk maz, jo neizskatās, ka kaut kādā veidā tiktu nopietnāk pieiets, investēts, lai šos nelegālos noķertu un sodītu.”

“Cik tad mēs esam noķēruši tādus, kuri nelegāli tirgo? Piegādes ir tādas, ka tev pat nav jāsatiek tirgotājs.”

“Likumā tagad ir noteikta kriminālatbildība, drastiski soda mēri. Likumā to var ierakstīt, bet ko tas dos? Vai ir kādi resursi, kas šo arī darīs? Mēs jau pagājušogad un iepriekšējos gadus redzējām, ka tādu resursu nebija, kur tie tagad radīsies, kurš dos finansējumu?”

“Ir arī skaidrs, ka kontrolējošajām iestādēm ir sarežģītākas, svarīgākas lietas, ar ko nodarboties, nevis ar nelegālo beztabakas produktu tirgotāju ķeršanu. Smagās narkotikas, piemēram, utt. Resurss arī tur ir tik, cik ir...”

Kopumā visi aptaujātie nozares pārstāvji **atkārtoti vērš politikas veidotāju uzmanību uz problēmām ar šo likumdošanas iniciatīvu, t. sk. – ka ne tikai mazinās un mazināsies akcīzes nodokļa ieņēmumi, bet arī vēl vairāk palielināsies nelegālais tirgus, kā arī nekādā veidā netiks labāk aizsargāti nepilngadīgie:**

“Politikas veidotājiem vajadzētu sākt skatīties un saprast, ka šis ir greizi. Likums par garšu aizliegumu ir pieņemts tīri priekš... nezīnu, imidža? Ja jūs kaut ko aizliedzat, veicat izmaiņas, ir jāredz, kā tas reāli strādās un kādu ietekmi tas atstās uz nodokļu ieņēmumiem. Lai kontrolētu šo izmaiņu ieviešanu, būs

vajadzīgs lielāks resurss – kas ir izdevumi –, bet te netiek ieguldīts. Kur te ir loģika laba rezultāta iegūšanai? Pie tam tiem bērniem un jauniešiem, kurus mēs it kā aizsargājam, šādi likuma grozījumi šo jautājumu nerisina, jo legāli veikalos jaunieši šos produktus tāpat nevarēja nopirkt arī pirms šo izmaiņu ieviešanas un nevar aizvien.”

“Kā varēja pieņemt lēmumu Latvijā, izolēti, kad apkārt notiek brīva tirdzniecība, brīva preču kustība? Ja vēl būtu kopēja ES regula... tas nav saprotami.”

“Gribas tomēr uzdot jautājumu – jūs, šķiet, 68 deputāti, kas joprojām daļa ir valdībā, esat nobalsojuši par garšas aizliegumu ieviešanu. Nobalsojāt. Tagad uztaisām auditu, pārbaudām, vai esat apmierināti ar to, ko esat izdarījuši? Ko tas ir devis – ieguvumi, zaudējumi? Ir vērtēts, joprojām uzskatāt, ka izdarījāt pareizi?”

“Nav pirmā reize, ka mums tirgū ir lielas izmaiņas. Laiku atpakaļ mums ieviesa akcīzi, tad aizliedza lielos tilpumus. Aktīvā daļa, kas meklēja, atrada alternatīvu, aizgāja nelegālajā. Kas palika, tas palika legālajā. Bet jaunais klients, kas uzsāk lietot šos produktus, nāk tirgū tajā situācijā, kā tirgus ir – uz jaunajiem noteikumiem. Arī pie šīm izmaiņām, kad aizliedza garšas – viena daļa palika, pielāgojās, citi jau ir sameklējuši, kur dabūt nelegālajā tirgū.”

5. Latvijas beztabakas nikotīna produktu lietotāju paradumi un attieksmes

2025. gada pētījumā, līdzīgi kā 2023. un 2024. gada pētījumā par beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgus apjomu un galvenajiem ietekmējošajiem faktoriem Latvijā (Sauka, 2025), respondentiem — 1501 beztabakas nikotīna produktu lietotājam — tika uzdoti vairāki jautājumi par šo produktu lietošanas paradumiem un lietotāju attieksmēm. Šajā ziņojuma nodaļā ir apkopoti iegūtie rezultāti..

● **Beztabakas nikotīna produktu lietošanas biežums un galvenie iemesli**

No 13 765 Latvijas iedzīvotājiem, kam tiešsaistē tika nosūtīta aptaujas anketa (visi kopā, t. sk. tie, kas anketu neatvēra), 2025. gada pētījumā uz kontroljautājumu, kas parāda, vai tie lieto kādu no beztabakas nikotīna produktu veidiem (vienreizlietojamās e-cigaretes, atkārtoti lādējamu ierīci ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem, atkārtoti lādējamu ierīci ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētos atsevišķi nopērkamos nikotīna šķidrumus, nikotīna spilventiņus), apstiprinoši atbildēja un tālāk pētījumā piedalījās 1501 respondents.

Pētījuma dati liecina, ka Latvijā joprojām visbiežāk tiek lietotas vienreizlietojamās e-cigaretes: 2025. gadā 20 % no aptaujātajiem respondentiem (kuri lieto kādu no beztabakas nikotīna produktu veidiem) atbildēja, ka tās nelieto. Šādu atbildi 2023. gada un 2024. gada pētījumā sniedza 13 % no aptaujātajiem respondentiem. Savukārt 11 % no aptaujātajiem respondentiem 2025. gadā atbildēja, ka e-cigaretes lieto vairākas dienas nedēļā, 10 % – reizi nedēļā, bet 42 % – retāk (15. tabula).

Atkārtoti lādējamās ierīces ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem, kā arī ierīces ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētajiem šķidrumiem 2025. gadā nelieto gandrīz puse jeb 44 % respondentu (salīdzinājumam – 47 % 2024. gadā un 49 % 2023. gadā). Atkārtoti lādējamās ierīces ar maināmiem kārtidžiem ikdienā vai vairākas dienas nedēļā lieto attiecīgi 14 % un 7–8 % respondentu (2023.–2025. gada pētījumi).

Atkārtoti lādējamās ierīces ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētajiem atsevišķi nopērkamajiem nikotīna šķidrumiem, pēc jaunākā pētījuma datiem, ikdienā vai vairākas dienas nedēļā lieto attiecīgi 19 % un 6 % respondentu, bet nelieto 43 % aptaujāto respondentu. Salīdzinoši mazāk no beztabakas nikotīna produktu lietotājiem Latvijā lieto nikotīna spilventiņus. Aptaujas dati rāda, ka 73 % no respondentiem 2025. gada pētījumā un 78 % no respondentiem 2024. gada pētījumā tos nelieto, 2–3 % lieto ikdienā vai vairākas dienas nedēļā (15. tabula).

15. tabula. Beztabas nikotīna produktu lietošanas biežums beztabas nikotīna produktu lietotāju vidū, 2023.–2025. n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n=1501 (2025.)

	Vienreiz lietojamās e-cigaretes			Atkārtoti lādējamu ierīci ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem			Atkārtoti lādējamu ierīci ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētos atsevišķi nopērkamos nikotīna šķidrumus			Nikotīna spilventiņus		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Lietoju ikdienā	18 %	18 %	18 %	14 %	14 %	14 %	17 %	16 %	19 %	2 %	3 %	3 %
Vairākas dienas nedēļā	11 %	14 %	11 %	7 %	8 %	7 %	7 %	6 %	6 %	2 %	3 %	3 %
Reizi nedēļā	13 %	13 %	10 %	7 %	8 %	8 %	7 %	7 %	7 %	4 %	4 %	5 %
Retāk	45 %	43 %	42 %	23 %	23 %	28 %	21 %	22 %	25 %	13 %	13 %	16 %
Nelietoju	13 %	13 %	20 %	49 %	47 %	44 %	49 %	50 %	43 %	79 %	78 %	73 %
Kopā	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

Līdzīgi kā 2023. un 2024. gada pētījumā, arī jaunākā pētījuma rezultāti liecina, ka vienreizlietojamās e-cigaretes, atkārtoti lādējamās ierīces ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem un atkārtoti lādējamās ierīces ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētos atsevišķi nopērkamos nikotīna šķidrumus ikdienā vai vairākas dienas nedēļā vairāk lieto Latvijas iedzīvotāji vecuma grupās no 20 līdz 49 gadiem. Savukārt e-cigaretes biežāk lieto sievietes nekā vīrieši. Arī jaunākā pētījuma rezultāti neuzrāda būtiskas atšķirības iedzīvotāju grupās atkarībā no ienākuma līmeņa, dzīvesvietas, tautības vai citiem demogrāfijas rādītājiem.

Uzdevām respondentiem arī jautājumu: “Kas ir galvenie iemesli, kāpēc lietojat konkrēto beztabas produktu?” Pētījuma rezultāti (5. grafika) liecina, ka galvenie iemesli, kāpēc Latvijā lieto vienreizlietojamās e-cigaretes, ir tāpēc, ka tas ir ērtāk (58 % respondentu 2025. gada pētījumā, 49 % respondentu 2024. gada pētījumā, iespējamās vairākas atbildes), vienkārši ieradums: 19 % respondentu 2025. gadā, kas gan ir būtiski mazāk nekā 2024. gadā, kad šādi atbildēja 39 % respondentu. Finansiāli izdevīgāk, salīdzinot ar tradicionālajām cigaretēm (5 % 2025. gadā, 9 % 2024. gadā). Savukārt 8 % respondentu 2025. gada pētījumā kā galveno iemeslu beztabas

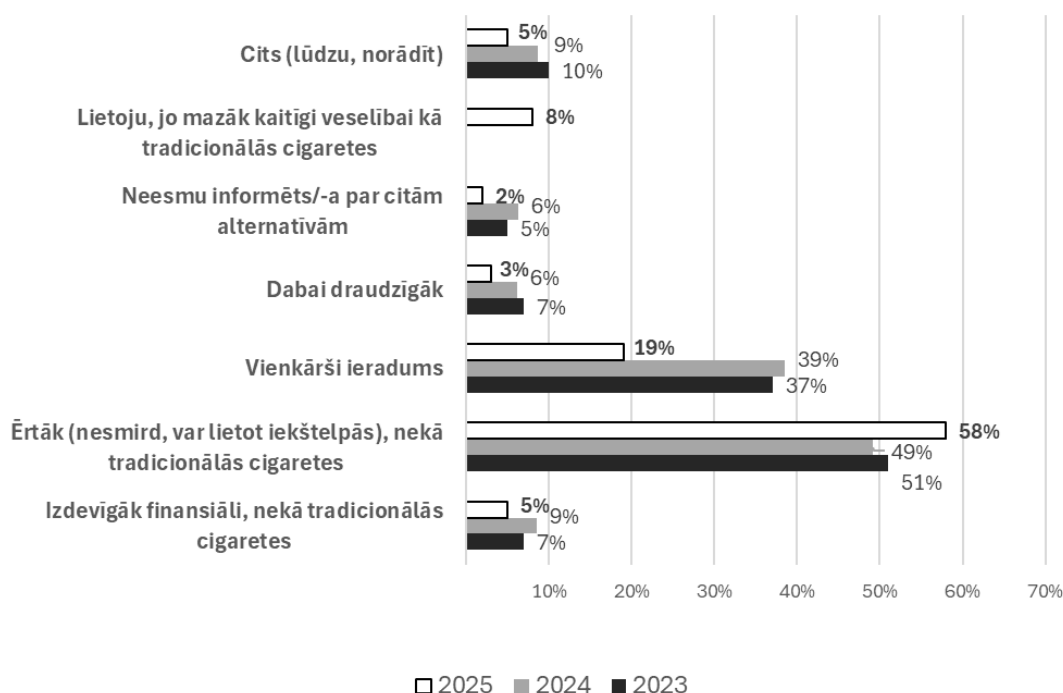
nikotīna produktu lietošanai norādīja, ka e-cigaretes ir mazāk kaitīgas veselībai nekā tradicionālās cigaretes (5. grafika).

“Ērtāk” un “vienkārši ieradums” kā galvenos iemeslus respondenti norādīja arī attiecībā uz atkārtoti lādējamo ierīču ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem lietošanu, lai gan arī šajā kategorijā būtiski ir mazinājusies respondentu proporcija, kas atbildēja “vienkārši ieradums” (no 30 % 2024. gadā uz 17 % 2025. gadā). No 30 % 2024. gadā uz 14 % 2025. gadā ir samazinājusies arī respondentu proporcija, kas atbildēja ar “finansiāli izdevīgāk nekā tradicionālās cigaretes”. 9 % respondentu 2025. gada pētījumā atbildēja, ka atkārtoti lādējamo ierīču ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem lietošana ir mazāk kaitīga veselībai nekā tradicionālās cigaretes (5. grafika).

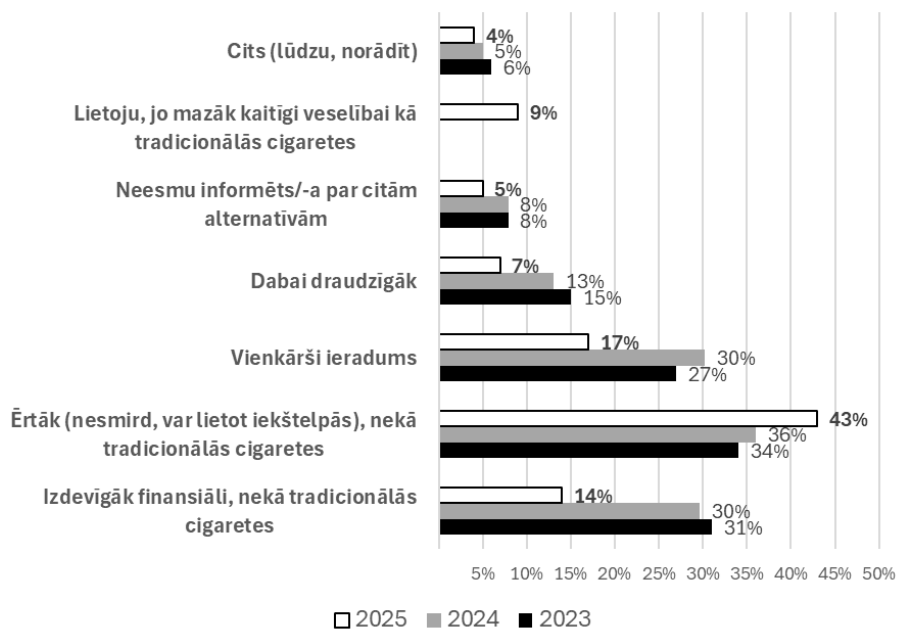
Atkārtoti lādējamo ierīču ar uzpildāmu tvertni un tām paredzēto atsevišķi nopērkamo nikotīna šķidrumu lietošanas gadījumā kā galvenos iemeslus 2025. gada pētījumā 42 % respondentu minēja lietošanas ērtumu (34 % 2024. gada pētījumā). Savukārt finansiālo izdevīgumu 2025. gadā uzsvēra tikai 17 % respondentu, salīdzinot ar 39 % 2024. gada pētījumā. Mazāku kaitīgumu veselībai, salīdzinot ar cigaretēm, 2025. gada pētījumā kā galveno iemeslu norādīja 10 % aptaujāto respondentu. Savukārt nikotīna spilventiņu lietotāji kā galvenos iemeslus minēja: ērtāk (2025. gadā 33 %, 2024. gadā: 30 %), vienkārši ieradums (attiecīgi 24 % un 35 %). Savukārt 17 % šī produkta lietotāju norādīja, ka nikotīna spilventiņu galvenais lietošanas iemesls ir tas, ka tie ir mazāk kaitīgi veselībai nekā tradicionālās cigaretes (5. grafika).

5. grafika. Kas ir galvenie iemesli, kāpēc lietojat konkrēto beztabakas nikotīna produktu? 2023., 2024., 2025.

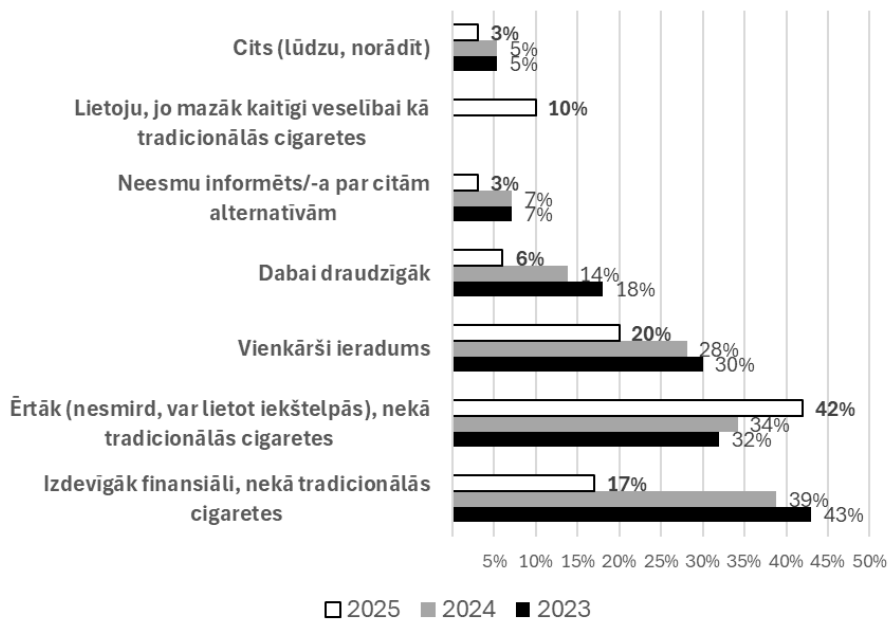
Vienreizlietojamās e-cigaretes, n=1314 (2023.), n=1341 (2024.), n= 1209 (2025.)

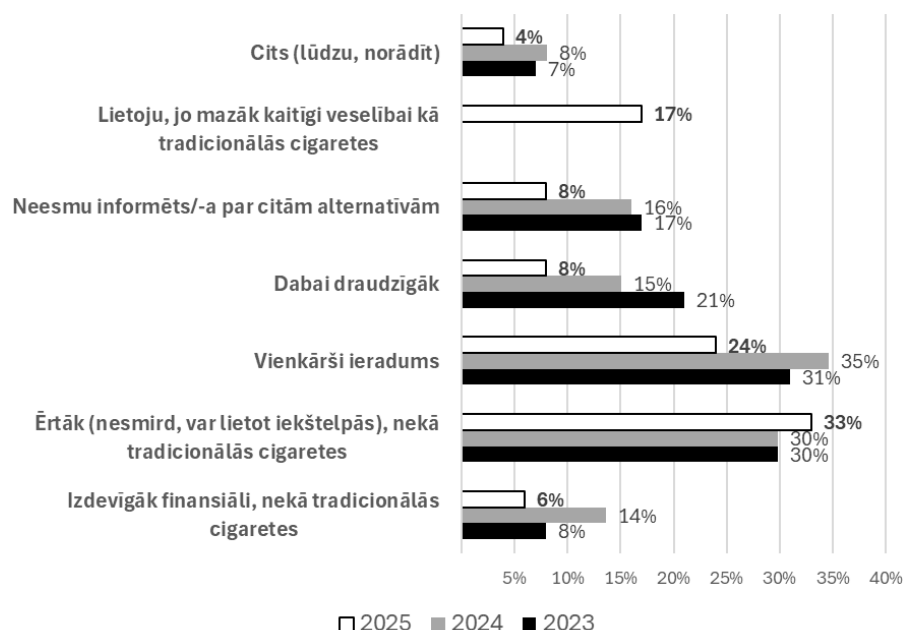
Atkārtoti lādējamās ierīces ar maināmiem šķidrumu kārtidziem, n=770 (2023.), n=801 (2024.), n=847 (2025.).

Atkārtoti lādējamās ierīces ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētie atsevišķi nopērkamie nikotīna šķidrumi, n= 774 (2023.), n=761 (2024.), n=861 (2025.).

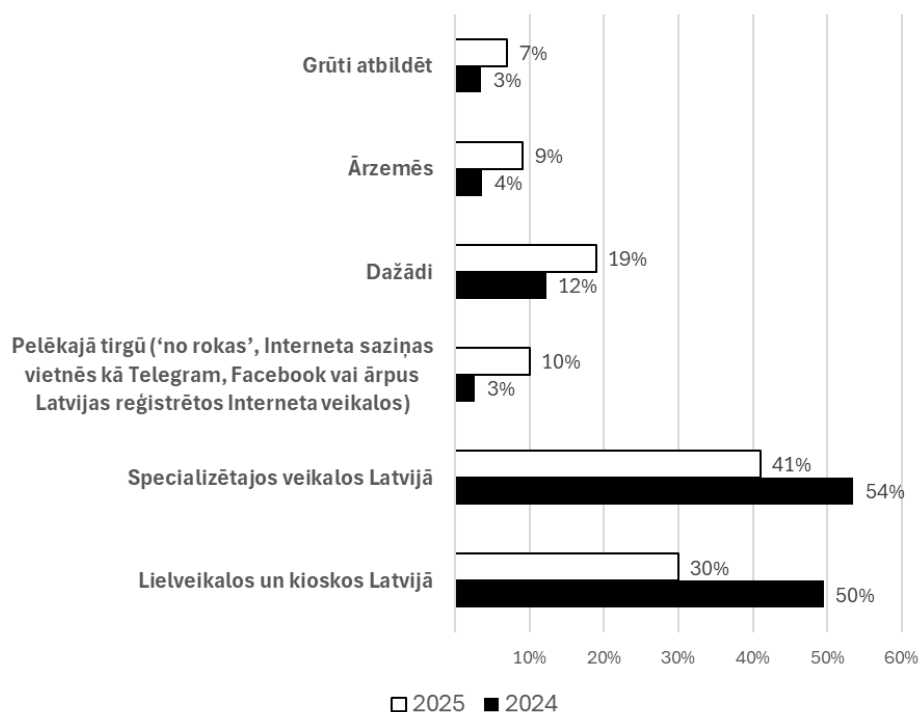
Nikotīna spilventiņi, n=312 (2023.), n=332 (2024.), n=402 (2025.).

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

Tāpat kā 2024. gadā, arī 2025. gada pētījumā uzdevām respondentiem jautājumu: “Kur jūs pašlaik iegādājaties beztabakas nikotīna produktus?” Atbildes apkopotas 6. grafikā, parādot, ka 41 % respondentu (54 % 2024. gadā) šos produktus iegādājas specializētajos veikalos Latvijā, bet 30 % (50 % 2024. gadā) lielveikalos un kioskos Latvijā. Salīdzinoši vairāk nekā 2024. gadā, šogad respondenti atzīst, ka šos produktus iegādājas pelēkajā tirgū (10 % un 3 %) vai ārzemēs (9 % un 4 %). Kopumā atbildes uz šo jautājumu skaidri parāda arī pelēkā tirgus apjoma pieauguma tendenci un netieši apstiprina tā apjomu: ap 40 % (skaitot kopā atbildes “pelēkajā tirgū”, “ārzemēs” un daļēji pieskaitot “dažādi”, “grūti atbildēt”).

6. grafika. Kur jūs pašlaik iegādājaties beztabakas nikotīna produktus? n=1521 (2024.), n=1501 (2025.).

Avots: Sauka (2024, 2025)

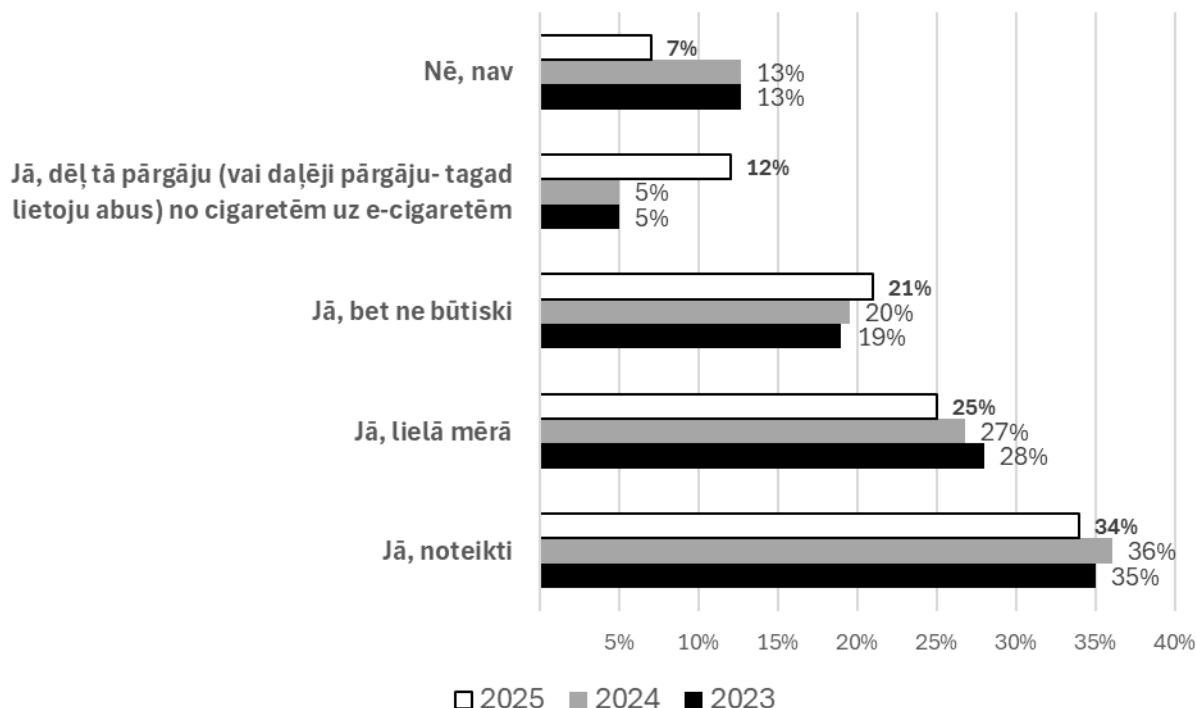
- **Aromātu klātbūtne kā viens no beztabakas nikotīna produktu lietošanas ietekmējošiem faktoriem**

Tāpat kā 2023. un 2024. gada pētījumā, arī 2025. gadā uzdevām respondentiem jautājumu: “Vai aromātu klātesamība beztabakas produktos ir būtisks faktors, kāpēc tos izmantojat?” Pētījuma rezultāti (7. grafika) joprojām apliecina, ka aromātu klātesamība ir ļoti nozīmīgs faktors, kāpēc lietotāji izvēlas beztabakas produktus. Proti, jaunākajā pētījumā 34 % respondentu uz šo atbildēja ar “jā, noteikti”, 25 % – “jā, lielā mērā”, 21 % – “jā, bet ne būtiski”. 12 % respondentu 2025. gadā uz šo jautājumu atbildēja ar “jā, tā dēļ pārgāju (vai daļēji pārgāju – tagad lietoju abus) no cigaretēm uz e-cigaretēm” – salīdzinājumā ar 5 %, kas šādi atbildēja 2023. un 2024. gada pētījumā. Tikai 7 % 2025. gadā uz šo jautājumu atbildēja ar “nē, nav”, kas ir mazāk nekā 2023. un 2024. gadā (13 %).

Atbilstoši pētījuma datiem, aromātu klātesamība beztabakas nikotīna produktos kā ļoti būtisks faktors joprojām vairāk ir Latvijas iedzīvotājiem vecumā no 20² līdz 49 gadiem, nedaudz vairāk sievietēm kā vīriešiem.

² 2023. un 2024. gadā pētījuma respondenti bija vecumā no 18 gadiem, 2025. gadā vecumā no 20 gadiem.

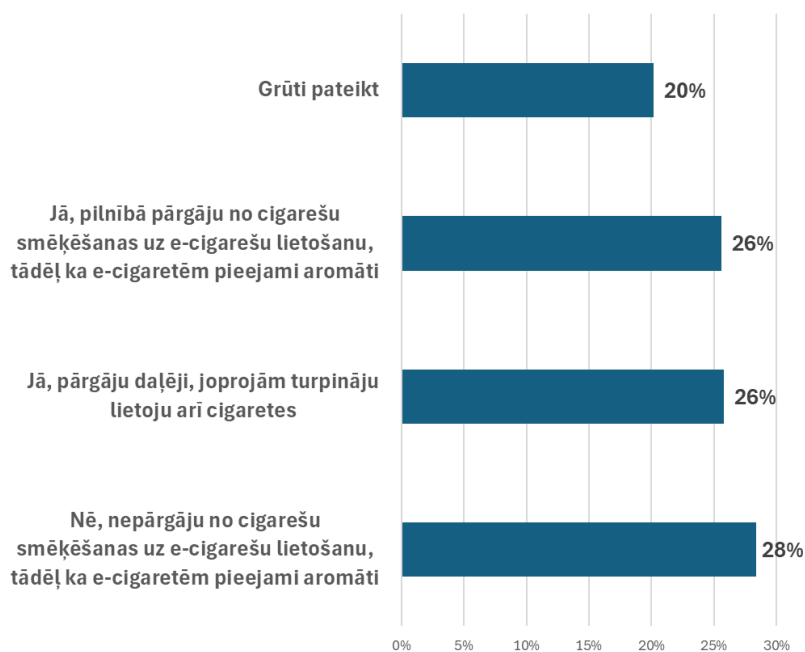
7. grafika. Vai aromātu klātesamība beztabakas nikotīna produktos ir būtisks faktors, kāpēc tos izmantojat? N= 1502 (2023.), n=1524 (2024.), n=1501 (2025.)

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

2025. gada pētījumā uzdevām respondentiem arī jautājumu: “Vai tas, ka e-cigaretēm ir pieejami aromāti, ir jebkad pagātnē veicinājis jūsu lēmumu pāriet no tradicionālo cigarešu uz e-cigarešu lietošanu?” Atbildes apkopotas 8. grafikā. 28 % respondentu atbildēja ar “nē, nepārgāju no cigarešu smēķēšanas uz e-cigarešu lietošanu tādēļ, ka e-cigaretēm pieejami aromāti”, bet 26 % respondentu atbildēja ar “jā, pilnībā pārgāju no cigarešu smēķēšanas uz e-cigarešu lietošanu tādēļ, ka e-cigaretēm pieejami aromāti”. 26 % respondentu arī atbildēja, ka pārgājuši daļēji, joprojām lietojot arī tradicionālās cigaretes (8. grafika).

8. grafika. “Vai tas, ka e-cigaretēm ir pieejami aromāti, ir jebkad pagātnē veicinājis Jūsu lēmumu pāriet no tradicionālo cigarešu uz e-cigarešu lietošanu?”. 2025. gada pētījums, n=1051.

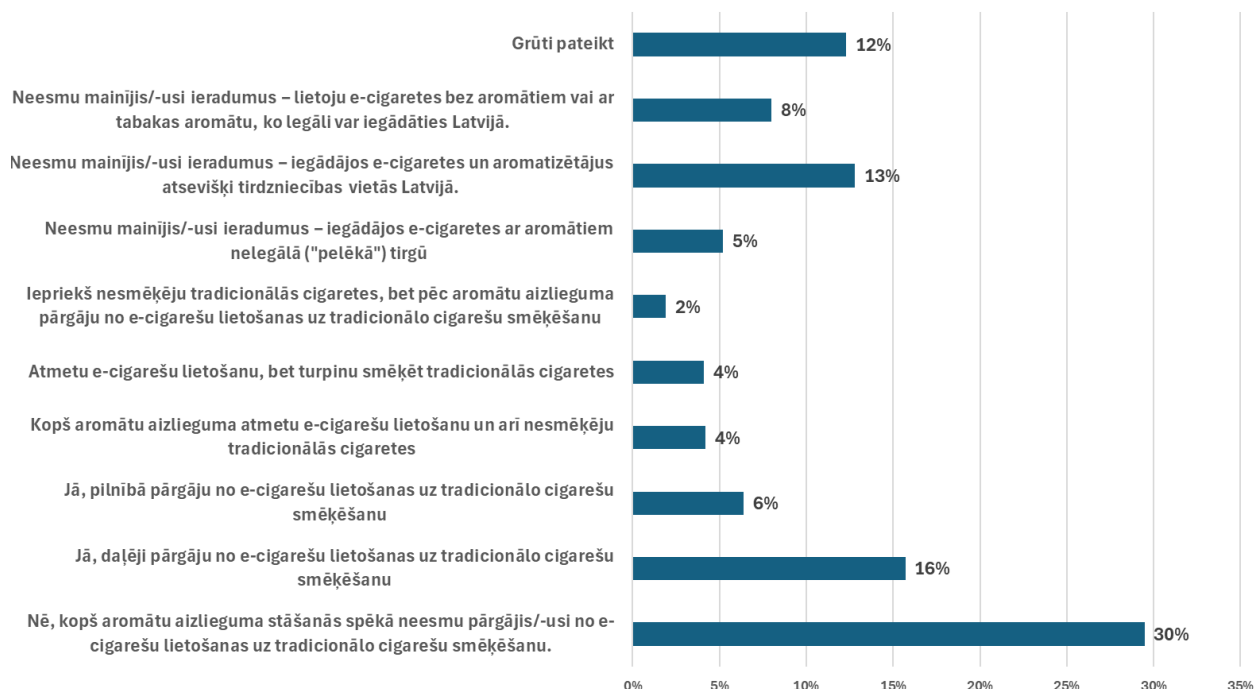
Avots: Sauka (2025)

2025. gada pētījumā uzdevām respondentiem vairākus jautājumus, kas tieši attiecas uz aromatizējošo vielu ierobežojumiem beztabakas nikotīna produktiem, kas ieviesti š. g. sākumā. Jautājām: “Vai, stājoties spēkā aromātu aizliegumam e-cigaretēs Latvijā, Jūs atgriezāties pie tradicionālo cigarešu smēķēšanas vai uzsāktāt to lietošanu?” Atbildes apkopotas 9. grafikā.

Pētījuma rezultāti parāda, ka tikai 8 % respondentu nav mainījuši ieradumu – lieto e-cigaretes bez aromātiem vai ar tabakas aromātu, ko var legāli iegādāties Latvijā. Savukārt 13 % respondentu atzīst, ka tagad iegādājas e-cigaretes un aromatizētājus atsevišķi tirdzniecības vietās Latvijā. Tikai 5 % respondentu tieši atzīst, ka tagad iegādājas e-cigaretes ar aromātiem pelēkajā tirgū. Savukārt 2 % respondentu atbildēja, ka iepriekš nesmēķēja tradicionālās cigaretes, bet pēc aromātu aizlieguma pārgājuši no e-cigarešu lietošanas uz tradicionālo cigarešu smēķēšanu.

4 % aptaujāto atbildēja, ka atmetuši e-cigarešu lietošanu, bet turpina smēķēt tradicionālās cigaretes. Tikpat liela respondentu proporcija norādīja, ka kopš aromātu aizlieguma atmetuši e-cigarešu lietošanu un arī nesmēķē tradicionālās cigaretes. 6 % aptaujāto respondentu atbildēja, ka aromātu aizlieguma rezultātā pilnībā pārgājuši no e-cigarešu lietošanas uz tradicionālo cigarešu smēķēšanu, bet 16 % atzina, ka pārgājuši daļēji. 30 % aptaujāto atbildēja, ar “nē, kopš aromātu aizlieguma stāšanās spēkā neesmu pārgājis/-usi no e-cigarešu lietošanas uz tradicionālo cigarešu smēķēšanu” (9. grafika).

9. grafika. Atbildes uz jautājumu: “Vai, stājoties spēkā aromātu aizliegumam e-cigaretēs Latvijā, Jūs atgriezāties pie tradicionālo cigarešu smēķēšanas vai uzsāktāt to lietošanu?”. 2025. gada pētījums, n=1501.

Avots: Sauka (2025)

2025. gada pētījumā jautājām respondentiem: “Cik Jums zināms, vai kopš aromatizējošo vielu ierobežojuma spēkā stāšanās Jūsu draugi un paziņas, kuri nav mainījuši ieradumus un pērk e-cigaretes ar aromātiem “pelēkajā tirgū” – kur tās iegādājas?” Pētījuma rezultāti liecina, ka 38 % iegādājas nelegālos produktus pelēkajā tirgū Latvijā, 47 % – pērk no ārvalstīm, bet 23 % – citādi (16. tabula).

16. tabula. Atbildes uz jautājumu: “Cik Jums zināms, vai kopš aromatizējošo vielu ierobežojuma spēkā stāšanās Jūsu draugi un paziņas, kuri nav mainījuši ieradumus un pērk e-cigaretes ar aromātiem “pelēkajā tirgū”– kur tās iegādājas?” 2025. gada pētījums, n=1501.

Iegādājas e-cigaretes internetā no ārvalstīm	47 %
Iegādājas e-cigaretes tepat Latvijā pelēkajā tirgū	38 %
Citur (lūdzu norādīt)	23 %

Avots: Sauka (2025)

Tāpat 2025. gadā uzdevām respondentiem jautājumu: “Ja joprojām lietojat e-cigaretes ar aromātiem, kādus aromātus lietojat visbiežāk?” Nemainīgi, visizplatītākais no e-cigarešu aromātiem, spriežot pēc aptaujas datiem, joprojām izteikti ir augļu aromāts, kuru lieto 61 %

aptaujāto respondentu (2025. gadā, iespējamās vairākas atbildes). Seko mentola, tabakas, saldumu aromāti. Būtiski norādīt, ka tabakas aromāta pieaugums 2025. gadā, salīdzinot ar 2024. gada aptauju, ir tikai 1 %, t. i. – no 12 % uz 13 % (17. tabula).

17. tabula. Atbildes uz jautājumu: “Ja joprojām lietojat e-cigaretes ar aromātiem, kādus aromātus lietojat visbiežāk?” 2025. gada pētījums, n=1501.

	2023*	2024*	2025
Augļu	73 %	73 %	61 %
Saldumu	17 %	19 %	12 %
Mentola	26 %	26 %	24 %
Tabakas	11 %	12 %	13 %
Cits (lūdzu norādīt)	4 %	2 %	7 %

* 2023. un 2024. gadā jautājums tika formulēts: “Ja lietojat e-cigaretes ar aromātiem, kādus aromātus lietojat visbiežāk?”

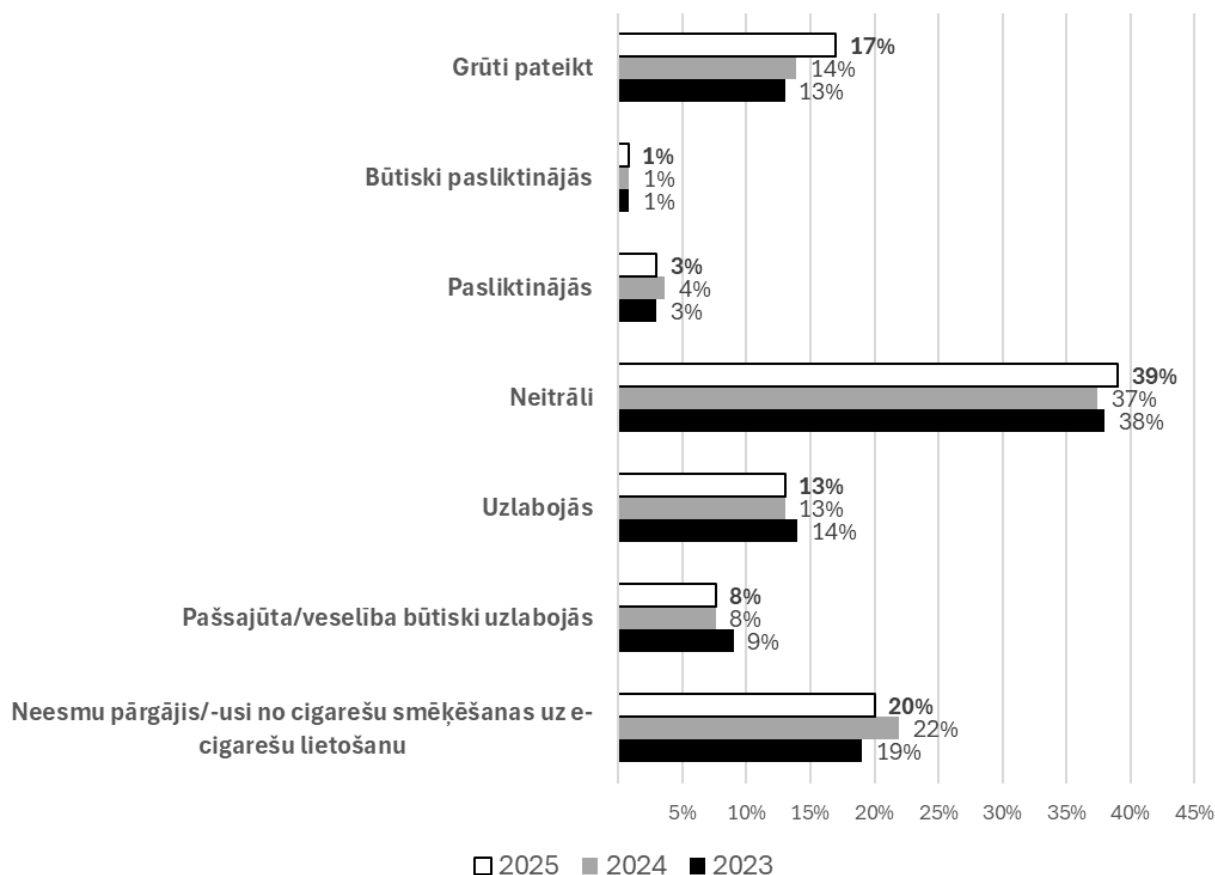
Avots: Sauka (2025)

Gan 2023.gada, gan arī 2024. un 2025. gada pētījuma dati parāda, ka augļu un saldumu aromātus vairāk izvēlas relatīvi jaunāki, bet tabakas (izteikti) vecāki Latvijas iedzīvotāji.

- **Ietekmes uz veselību un pašsajūtu vērtējums, pārejot no cigaretēm uz e-cigaretēm**

Uz jautājumu “Ja esat pārgājis/-usi no cigarešu uz e-cigarešu lietošanu, kā Jūsu pašsajūtu/veselību ietekmēja smēķēšanas aizstāšana ar e-cigaretēm/nikotīna spilventiņiem?” ar “neesmu pārgājis/-usi no cigarešu smēķēšanas uz e-cigarešu lietošanu” jaunākajā pētījumā atbildēja 20 % respondentu (19 % 2023. gadā un 22 % 2024. gadā). Savukārt attiecīgi 8 %, 9 % un 8 % atbildēja, ka “pašsajūta/veselība būtiski uzlabojās”, bet 13 %, 14 % un 13 %, ka “uzlabojās”. 39 % respondentu 2025. gadā (38 % 2023. gadā un 37 % 2024. gadā) smēķēšanas aizstāšanu ar e-cigaretēm/nikotīna spilventiņiem vērtē ar “neitrāli”, bet attiecīgi 3 %, 3 % un 4 % gadījumos atbilde bija “pasliktinājās”. Atbilstoši aptaujas rezultātiem, veselība būtiski pasliktinājās 1 % respondentu. Savukārt 19–22 % aptaujāto (atkarībā no pētījuma gada) atbildēja, ka nav pārgājuši no cigarešu smēķēšanas uz e-cigarešu lietošanu (10. grafika).

10. grafika. “Ja esat pārgājis/-usi no cigarešu uz e-cigarešu lietošanu, kā Jūsu pašsajūtu/veselību ietekmēja smēķēšanas aizstāšana ar e-cigaretēm/nikotīna spilventiņiem?” n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n=1501 (2025.)

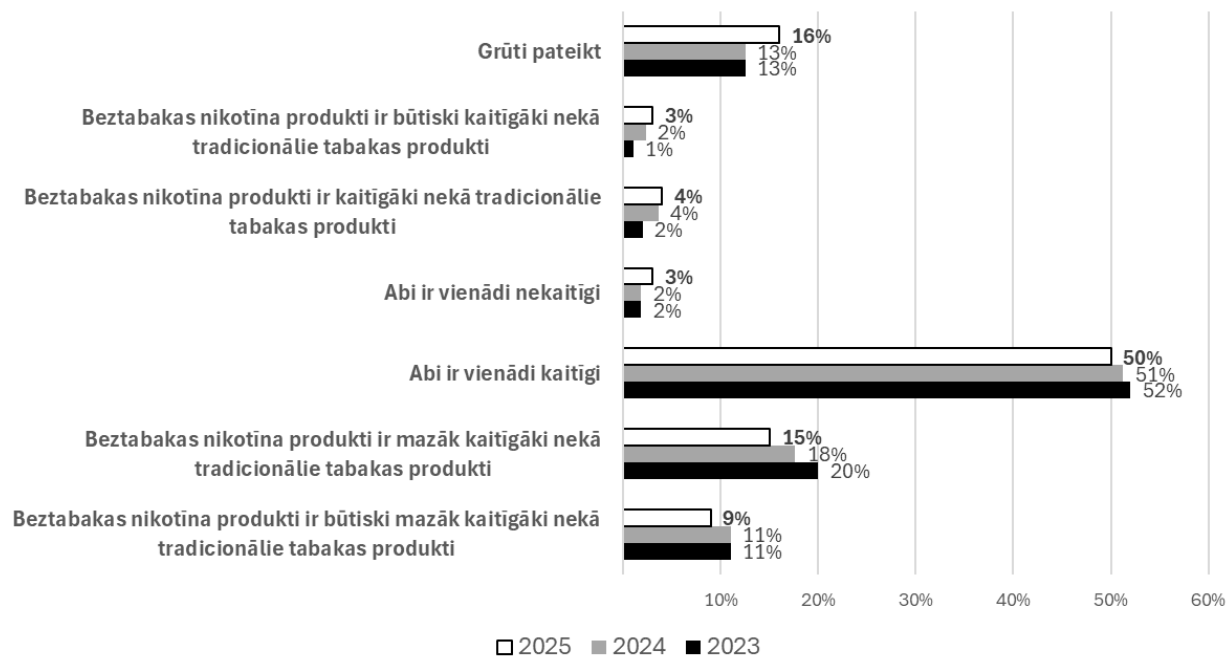

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

Gan 2023. gada, gan 2024. un 2025. gada pētījumā tas, ka pašsajūta/veselība būtiski uzlabojās vai uzlabojās izteiktāk, vērojams vīriešiem neatkarīgi no vecuma grupas.

Visbeidzot, uz jautājumu “Ņemot vērā visu, ko Jūs par to zināt, vai, Jūsaprāt, beztabakas produkti (t. i., e-cigaretes, beztabakas nikotīna spilventiņi) ir vairāk vai mazāk kaitīgi par tradicionālajiem tabakas produktiem, piemēram, tādiem kā parastās vai uztinamās cigaretes?” visvairāk jeb 50 % respondentu jaunākajā pētījumā (52 % 2023. gadā, 51 % 2024. gadā) uzskata, ka “abi ir vienādi kaitīgi”, bet 9 % 2025. gadā (11 % 2023. un 2024. gadā), ka “beztabakas produkti ir būtiski mazāk kaitīgāki nekā tradicionālie tabakas produkti” (11. grafika). Pavisam neliela proporcija aptaujāto uzskata, ka beztabakas produkti ir kaitīgāki par tradicionālajiem tabakas produktiem. Tas, ka beztabakas produkti ir būtiski vai mazāk kaitīgi izteiktāk abos pētījumos parādās vecuma grupā virs 60 gadiem, kā arī vīriešiem.

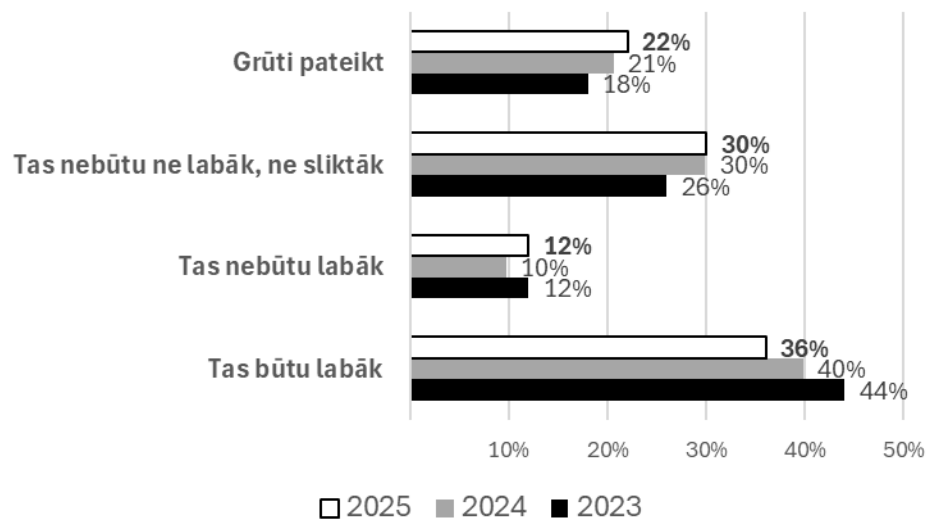
11. grafika. “Ņemot vērā visu, ko jūs par to zināt, vai, jūsu prātā, beztabakas produkti (t. i., e-cigaretes, beztabakas nikotīna spilventiņi) ir vairāk vai mazāk kaitīgi par tradicionālajiem tabakas produktiem, piemēram, tādiem kā parastās vai uztinamās cigaretes?” n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n=1501 (2025.)

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

Uz jautājumu “Kā Jūs vērtējat to, ka tradicionālo tabakas produktu smēķētāji, kuri nespēj pilnībā atmest smēķēšanu, cenšas pāriet uz beztabakas produktiem?” 36 % respondentu jaunākajā pētījumā (44 % 2023. gadā un 40 % 2024. gadā) atbildēja, ka “tas būtu labāk”. Attiecīgi 12 %, 12 % un 10 % respondentu atbildēja, ka “tas nebūtu labāk”, bet 30 %, 26 % un 30 %, ka “tas nebūtu ne labāk, ne sliktāk” (12. grafika). Izteiktas atšķirības atbildēs uz šo jautājumu dažādu iedzīvotāju grupās netiek novērotas.

12. *grafika.* “Kā Jūs vērtējat to, ka tradicionālo tabakas produktu smēķētāji, kuri nespēj pilnībā atmest smēķēšanu, cenšas pāriet uz beztabakas produktiem?” n=1502 (2023.), n=1524 (2024.), n=1501 (2025).

Avots: Sauka (2023, 2024, 2025)

Kopsavilkums

Šis ir atkārtots, pēc kārtas trešais ziņojums, biedrības “Beztabakas Produktu Asociācija” 2023. gadā iniciētajam pētījumam, kura mērķis bija definēt un padziļināti apskatīt beztabakas nikotīna produktu nozari. 2025. gadā veiktā pētījuma fokuss ir beztabakas nikotīna nozares attīstības rādītāju un pelēkā tirgus dinamikas padziļināta analīze 2022.–2024. gadā, un 2025. gada pirmajos četros mēnešos. Īpaša uzmanība jaunākajā pētījumā pievērsta pelēkā (nelegālā) tirgus tendencēm kopš 2025. gada sākuma, kad Latvijā tika aizliegti beztabakas nikotīna produkti ar garšām, izņemot tabakas garšu. Beztabakas nikotīna produkti ziņojuma kontekstā ir: vienreizlietojamās e-cigaretes, atkārtoti lādējamās ierīces ar maināmiem šķidrumu kārtidžiem, atkārtoti lādējamās ierīces ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētie atsevišķi nopērkamie nikotīna šķidrumi, nikotīna spilventiņi.

Šis ir neatkarīgi veikts pētījums. Pētījuma pasūtītājam nav bijusi iespēja ietekmēt pētījuma metodoloģiju, rezultātus vai jebkādi citādi iejaukties pētījuma procesā.

Līdzīgi kā 2023. un 2024. gada ziņojumi, arī šis ziņojums balstās uz vairākiem citam citu papildinošiem datu avotiem, t. sk. reprezentatīvu Latvijas iedzīvotāju – beztabakas nikotīna produktu lietotāju – tiešsaistes aptauju. Aptaujas metodoloģija tika izstrādāta 2023. gadā un tika pielāgota situācijai 2024./2025. gadā. Arī 2025. gada jūnijā datu vākšanu īstenoja pētījumu aģentūra “Norstat Latvija”. Tāpat izmantotas ekspertintervijas ar nozares pārstāvjiem, kas veiktas 2025. gada jūnijā, Valsts ieņēmumu dienesta (VID) sniegtie, kā arī publiski pieejamie dati, Valsts policijas, muitas u. c. institūciju sniegtie dati.

Pirmajā ziņojuma nodaļā apkopoti dati par Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares galvenajiem rādītājiem – nozares ietekmi uz Latvijas ekonomiku.

Pieejamie (VID, 2025) dati liecina, ka elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, tā sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi), kas nodots patēriņam, legālā aprite 2024. gadā, salīdzinoši ar aprites rādītājiem 2023. gadā, samazinājās no 53 826 497,8 uz 50 445 693,1 mililitru. Savukārt 2025. gada pirmajos sešos mēnešos šo produktu aprite sasniedza 14 721 677,2 mililitrus. Pieaugums 2024. gadā, salīdzinot ar 2023. gadu, vērojams nikotīna spilventiņu aprītē – no 26 794 385,2 uz 31 752 015 gramiem. Atbilstoši VID datiem, elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) aprite 2025. gada pirmajos sešos mēnešos, salīdzinot ar 2024. gada attiecīgo laikposmu, samazinājusies par 42.8 %. Savukārt tabakas aizstājējproduktu aprites samazinājums attiecīgajos 2025. gada mēnešos sastāda 60.6%.

Aprēķinātais akcīzes nodoklis par elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumi) un tabakas aizstājējproduktu apriti 2024. gadā ir aptuveni 16 miljoni EUR, kas ir par aptuveni 2 miljoniem EUR vairāk nekā 2023. gadā. Tomēr aprēķinātais akcīzes nodoklis par elektroniskajās smēķēšanas ierīcēs izmantojamo šķidrumu, to sagatavošanas sastāvdaļu (e-šķidrumiem) mazinājies 2025. gada pirmajos sešos mēnešos, salīdzinot ar rādītājiem attiecīgajā mēnesī 2024. gadā, mazinājies par 27.0%, jeb 1.581 miljoniem EUR. Proporcioniāli, vēl lielāks kritums 2025. gada pirmajos sešos mēnešos vērojams aprēķinātajā akcīzes nodoklī tabakas aizstājējproduktiem – vidēji 54.7%, jeb par 1.241 miljoniem EUR.

Beztabakas nikotīna produktu nozare ir analizēta vairākos pētījumos. Viens no jaunākajiem un apjomīgākajiem ir 2025. gada Slimību profilakses un kontroles centra (SPKC) pētījums, kurā piedalījās gan tie respondenti, kuri lieto, gan tie, kuri nelieto tabakas un beztabakas nikotīna produktus (bāze: visi respondenti, n=3567). Šī pētījuma rezultāti liecina, ka 2024. gadā 29,4 % (2023. gadā: 25,9 %) Latvijas iedzīvotāju ir kādreiz lietojuši elektroniskās cigaretes. Attiecīgi – 70,6 % (74,1 %) tās nav lietojuši nekad. Atbilstoši SPKC pētījuma rezultātiem, 2024. gadā – 6,4 % (2022. – 4,9 %) Latvijas iedzīvotāju ir kādreiz lietojuši nikotīna spilventiņus – attiecīgi nekad nav lietojuši – 93,6 % (2022. – 95,1 %).

Lai sniegtu plašāku ieskatu par Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares galvenajiem rādītājiem un pienesumu valsts ekonomikai, sadarbībā ar biedrību “Beztabakas Produktu Asociācija” 2023. gadā tika izveidots nozares galveno uzņēmumu saraksts. Saraksts tika pārskatīts 2025. gada maijā un iekļauj specializētos beztabakas nikotīna produktu mazumtirgotājus, vairumtirgotājus un ražotājus, kas reģistrēti Latvijā. Sarakstā būtu iekļaujami arī citi uzņēmumi, piemēram, tādi, kas kvalificējami kā specializētie tirgotāji, taču to pienesums kopējā beztabakas produktu tirgū ir relatīvi neliels. Apkopojums par šo uzņēmumu darbības rādītājiem kopumā raksturo Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozari.

Tāpat kā 2023. un 2024. gadā, arī 2025. gada maijā Valsts ieņēmumu dienestam (VID) tika lūgts apkopot datus par šo uzņēmumu saimnieciskajiem rādītājiem, kas parāda Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares pienesumu Latvijas ekonomikai – Latvijā reģistrēto, specializēto ražotāju, mazumtirgotāju un vairumtirgotāju uzrādīto ietekmes apjomu. Joprojām spēkā paliek šādas atrunas: (i) reālais beztabakas nikotīna produktu tirgus Latvijā var būt lielāks, nekā uzrādīts šajā apkopojumā, piemēram, tāpēc, ka lielu daļu beztabakas produktu izplata veikalu, kiosku un degvielas staciju ķēdes, kas var iegādāties šos produktus gan no specializētajiem vairumtirgotājiem, gan arī citādi; (ii) nav zināmi beztabakas nikotīna produktu tirgus potenciālie zaudējumi, kas saistīti ar šo produktu apriti, piemēram, veselības aprūpes izmaksas, kas nav šā ziņojuma fokuss.

Atbilstoši VID (2025) sniegtajiem datiem, Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares uzņēmumi 2024. gadā nodokļos nomaksājuši aptuveni 26,86 miljonus EUR, kas ir par 0,94 miljoniem EUR jeb 3,6 % vairāk nekā 2023. gadā. No kopējiem VID administrētajiem kopbudžeta ieņēmumiem no beztabakas nikotīna produktu nozares 2024. gadā 1,45 miljoni EUR ir uzņēmumu ienākuma nodoklis (palielinājums par 206,4 % salīdzinājumā ar 2023. gadu), 10,94 miljoni EUR

– pievienotās vērtības nodoklis (samazinājums par 3,6 %), 2,36 miljoni EUR – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (pieaugums par 27,7 %), 1,17 miljoni EUR – iedzīvotāju ienākuma nodoklis (pieaugums par 30,2 %), 8,73 miljoni EUR – akcīzes nodoklis (pieaugums par 3,5 %) un 2,2 miljoni EUR – pārējie nodokļi un maksājumi (samazinājums par 24,3 %).

Ziņojumā sniegts arī apkopojums par kopējiem nodokļu ieņēmumiem no legālās beztabakas nikotīna produktu aprites Latvijā – gan Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares, kā definēts augstāk, gan pārējiem uzņēmumiem, kas nav specializētie mazumtirgotāji vai vairumtirgotāji. Atbilstoši šiem aprēķiniem, kopējie nodokļu ieņēmumi no legālās beztabakas nikotīna produktu aprites Latvijā 2024. gadā bija 49,23 miljoni EUR, 2023. gadā: 42,99 miljoni EUR, bet 2022. gadā – 33,32 miljoni EUR. Tādējādi kopējie nodokļu ieņēmumi no legālās beztabakas nikotīna produktu nozares 2023. gadā, salīdzinot ar 2022. gadu, ir pieauguši par aptuveni 9,67 miljoniem EUR, bet 2024. gadā, salīdzinot ar 2023. gadu, par 6,24 miljoniem EUR.

2024. gadā Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozare mēnesī nodarbinājusi vidēji 470 darbiniekus (413 darbiniekus 2023. gadā). Savukārt 58,7 % nodarbināto Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozarē 2024. gadā darba algās saņēmuši vismaz 1000 EUR. Vidējie mēneša bruto ienākumi Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozarē 2022. gadā bija 1042 EUR, 2023. gadā – 1181 EUR, bet 2024. gadā – 1314 EUR. Atbilstoši VID (2025), 11,1 % Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares uzņēmumi nodarbina 1–5 darbiniekus (78,3 % šādi nodarbina Latvijā kopumā), 17,2 % – 6–10 darbiniekus (9,8 % Latvijā), 50,0 % – 11–50 darbiniekus (9,4 % Latvijā), 15,0 % – 51–100 darbiniekus (1,2 % Latvijā), bet 6,7 % Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares uzņēmumu nodarbina vairāk nekā 100 darbinieku (1,1 % Latvijā).

Beztabakas produktu pelēkā (nelegālā) tirgus apjoma aprēķinam tiek izmantota metodoloģija, kas balstās uz Putniņa un Saukas (2015) pieeju. Atbilstoši Latvijas likumdošanai, ar beztabakas produktu pelēko tirgu tiek saprasts tas, ka patērētāji šos produktus iegādājas “no rokas”, interneta saziņas vietnēs (kā *Telegram*, *Facebook*) vai ārpus Latvijas reģistrētos interneta veikalos. Svarīgi uzsvērt, ka, neskatoties uz izmantotajām pieejām precīzāku datu iegūšanai, pelēkā tirgus apjoms beztabakas nikotīna produktu nozarē ar šo vai jebkuru citu esošo metodi, ir vērtējams kā aptuvens rādītājs. Tiešās metodes, kā Putniņš un Sauka (2015), ir arī ar tendenci novērtēt pelēkā tirgus apjomu par zemu, tādēļ šāds aprēķins uztverams kā konservatīvs un realitātē parasti ir lielāks. Tāpat, ņemot vērā, ka aptaujā piedalījušies tikai pilngadīgie (iepriekš vecumā no 18 gadiem, 2025. gadā vecumā no 20 gadiem), nav iespējams precīzi aprēķināt, cik lielā mērā šie respondenti ir informēti par, t. sk. nelegāli iegādātu, beztabakas nikotīna produktu lietošanu nepilngadīgo vidū. Hipotētisks pieņēmums šajā kontekstā ir, ka šā ziņojuma aprēķini precīzāk raksturo beztabakas nikotīna produktu pelēko tirgus daļu starp pilngadīgajiem un – daļēji, bet ne pilnā apjomā – arī nepilngadīgajiem. Šā pieņēmuma apstiprināšanai vai noliegšanai būtu nepieciešams papildu pētījums ar atšķirīgu metodoloģiju, un šā pētījuma ietvaros to noskaidrot nav iespējams.

Atbilstoši pētījuma rezultātiem, pelēkā tirgus apjoms vienreizlietojamajām e-cigaretēm (aptuvenais apjoms, ko Latvijas iedzīvotāji iegādājas pelēkajā tirgū: % no kopējā patērētā

vienreizlietojamo e-cigarešu apjoma) ir ar strauju pieauguma tendenci. Proti, pelēkā tirgus apjoms vienreizlietojamajām e-cigaretēm 2022. gadā bija 24,2 %, 2023. gadā: 26,8 %, bet 2024. gadā: 31,4 %. Savukārt 2025. gada pirmajos četros mēnešos tas sasniedza jau 42,4 % no kopējā patēriņa.

Pieaugums pelēkā tirgus apjomā kopš 2023. gada ir vērojams arī citiem beztabakas nikotīna produktiem. Piemēram, atkārtoti lādējamām e-cigaretēm un tām paredzētiem šķidrumu kātridžiem pelēkā tirgus apjoms ir pieaudzis no 25,5 % 2023. gadā līdz 40,9 % no kopējā patēriņa 2025. gada pirmajos četros mēnešos. Gatavo e-cigarešu šķidrumiem vai to sajaukšanai paredzētajām sastāvdaļām pelēkā tirgus apjoms ir pieaudzis attiecīgi no 27,4 % uz 41,4 %; e-cigarešu uzpildes tvertnēm un citām atsevišķi nopērkamām maināmām daļām – no 27,1 % uz 40 %; bet nikotīna spilventiņiem – no 26,5 % uz 37 % no kopējā patēriņa.

Pētījuma rezultāti liecina, ka, atbilstoši konservatīviem aprēķiniem, pelēkajā tirgū dažādus beztabakas nikotīna produktus iegādājas aptuveni trešā daļa Latvijas iedzīvotāju, kas lieto šos produktus. Proti, vienreizlietojamās e-cigaretēs 2022. gadā pelēkajā tirgū iegādājās 24,4 % Latvijas iedzīvotāju, bet 2025. gada pirmajos četros mēnešos – 36,8 % iedzīvotāju. Atkārtoti lādējamās e-cigaretēs un tām paredzētos šķidrumu kātridžus attiecīgi 27,2 % un 33,2 %; gatavos e-cigarešu šķidrumus vai to sajaukšanai paredzētās sastāvdaļas – 26,9 % un 33,2 %; e-cigarešu uzpildes tvertnes un citas atsevišķi nopērkamās maināmās daļas – 28,9 % un 30,4 %, bet nikotīna spilventiņus – 25,8 % un 28,1 %. Pētījuma dati norāda, ka, saglabājoties šādai pelēkā tirgus apjoma tendencei, Latvijas iedzīvotāju proporcija, kas iegādājas beztabakas nikotīna produktus pelēkajā tirgū atsevišķās kategorijās jau 2025. gadā var sasniegt un pārsniegt 40 % robežu.

Papildus pelēkā tirgus apjomam un Latvijas iedzīvotāju proporcijai, kas lieto beztabakas nikotīna produktus no pelēkā tirgus, pētījumā analizējām vairākus ietekmējošos faktorus, kas veicina iesaisti pelēkajā tirgū.

Tāpat kā 2023. un 2024. gadā, arī 2025. gadā intervējām vairākus beztabakas nikotīna produktu nozares ekspertus. Šo ekspertinterviju mērķis bija iegūt plašāku ieskatu par svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē beztabakas nikotīna produktu pelēkā (nelegālā) tirgus apjomu Latvijā, sevišķi pēc garšas (izņemot tabakas garšas) aizlieguma 2025. gada sākumā. Ekspertintervijas tika veiktas 2025. gada jūnijā, kopā intervējot 5 nozares pārstāvjus – mazumtirgotāju, vairumtirgotāju, ražotāju un izplatītājus, kā arī Beztabakas nozares asociācijas pārstāvi. Arī šogad, tāpat kā 2024. gadā, intervējām *Telegram* grupas administratoru, lai iegūtu plašāku ieskatu beztabakas nikotīna produktu pelēkā tirgus niansēs.

Apkopojot beztabakas nikotīna produktu nozares ekspertinterviju rezultātus 2025. gadā, galvenie secinājumi ir, ka pelēkā tirgus apjoms beztabakas nikotīna produktu nozarē, kopš tika ieviesti garšas aizliegumi (izņemot tabakas garšu), strauji aug un, visticamāk, tikai palielināsies. Beztabakas nikotīna produktu aprites apjoms legālajā tirgū būtiski mazinās. Neskatoties uz to, ka legāli tiek tirgoti produkti ar tabakas garšu, kam var pievienot dažādas citas garšas, tas notiek, bet ne izteikti, jo nav lietotājiem ērti. Savukārt nelegālie produkti ir pieejami ļoti brīvi. Pašreizējais

akcīzes nodokļa ieņēmumu kritums beztabakas nikotīna produktiem vēl neraksturo reālo produktu aprites kritumu. Likums par garšas (izņemot tabakas garšas) aizliegumu beztabakas nikotīna produktos ir veicinājis tradicionālo tabakas produktu lietošanu, bet nav mazinājis beztabakas nikotīna produktu lietošanu, ja skatās uz legālo un nelegālo patēriņu kopā. Pieņemot likumdošanas izmaiņas, nav jūtams, ka būtu vairāk ieguldīts pelēkā tirgus apjoma mazināšanā beztabakas nikotīna produktiem. Pelēkā tirgus apkarošanai kontrolējošajām iestādēm trūkst resursu, un tā neizskatās pēc galvenās vai vismaz būtiskas prioritātes. Līdz ar to no beztabakas nikotīna produktu lietošanas netiek labāk pasargāti nepilngadīgie, kas galvenokārt (ja ne visus) šos produktus iegādājas pelēkā tirgū.

Novērojami arī trūkumi normatīvo aktu ieviešanā, jo Latvijas (legālajā) tirgū joprojām tiek tirgoti beztabakas nikotīna produkti ar (ne tik izteiktām, bet tomēr) garšām. Trūkst sadarbības starp kontrolējošām iestādēm un nozari, līdz ar to ir nepietiekama izpratne par tirgū esošajiem produktiem. Uzsvērtā arī pieeja kontroles mehānismu īstenošanai, kas ir svarīga problēma, – kontrolē tos, kas tirgū ir labāk redzami un darbojas legāli, nevis tiek likts uzsvars uz nelegālo produktu ražotāju un tirgotāju kontrolēšanu.

Līdzīgi kā 2023. un 2024. gadā, arī 2025. gada pētījumā par beztabakas nikotīna produktu nelegālo apjomu un galvenajiem ietekmējošajiem faktoriem Latvijā uzdevām respondentiem, 1501 beztabakas produktu lietotājam, jautājumus par šo produktu lietošanas paradumiem un attieksmēm.

Pētījuma dati liecina, ka visbiežāk Latvijā joprojām tiek lietotas vienreizlietojamās e-cigaretes – 2025. gadā 20 % no aptaujātajiem respondentiem (kas lieto kādu no beztabakas nikotīna produktu veidiem) atbildēja, ka tās nelieto. Šādu atbildi 2023. un 2024. gada pētījumā sniedz vēl mazāk – tikai 13 % no aptaujātajiem respondentiem. Savukārt 11 % no aptaujātajiem respondentiem 2025. gadā atbildēja, ka e-cigaretes lieto vairākas dienas nedēļā, 10 % – reizi nedēļā, bet 42 % – retāk.

Atkārtoti lādējamās ierīces ar maināmiem šķidrumu kātridžiem un atkārtoti lādējamās ierīces ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētajiem atsevišķi nopērkamajiem nikotīna šķidrumiem nelieto aptuveni puse jeb 44 % respondentu 2025. gadā (47 % respondentu 2024. gadā, 49 % 2023. gadā). Turklāt atkārtoti lādējamās ierīces ar maināmiem šķidrumu kātridžiem attiecīgi 14 % un 7–8 % (2023.–2025. gada pētījums) lieto ikdienā vai vairākas dienas nedēļā.

Atkārtoti lādējamās ierīces ar uzpildāmu tvertni un tām paredzētajiem atsevišķi nopērkamajiem nikotīna šķidrumiem, pēc jaunākā pētījuma datiem, ikdienā vai vairākas dienas nedēļā lieto attiecīgi 19 % un 6 % respondentu, bet nelieto 43 % aptaujāto respondentu. Salīdzinot, mazāk no beztabakas nikotīna produktu lietotājiem Latvijā lieto nikotīna spilventiņus. Aptaujas dati rāda, ka 73 % no respondentiem 2025. gada pētījumā un 78 % no respondentiem 2024. gada pētījumā tos nelieto, 2–3 % lieto ikdienā vai vairākas dienas nedēļā.

Pētījuma rezultāti liecina, ka galvenie iemesli, kāpēc Latvijā lieto vienreizlietojamās e-cigaretes, ir tāpēc, ka tas ir ērtāk (58 % respondentu 2025. gada pētījumā, 49 % respondentu 2024. gada

pētījumā, iespējamās vairākas atbildes), vienkārši ieradums – 19 % respondentu 2025. gadā, kas gan ir būtiski mazāk nekā 2024. gadā, kad šādi atbildēja 39 % respondentu. Finansiāli izdevīgāk, salīdzinot ar tradicionālajām cigaretēm (5 % 2025. gadā, 9 % 2024. gadā). Savukārt 8 % respondentu 2025. gada pētījumā kā galveno iemeslu beztabakas nikotīna produktu lietošanai norādīja, ka e-cigaretes ir mazāk kaitīgas veselībai kā tradicionālās cigaretes.

“Ērtāk” un “vienkārši ieradums” kā galvenos iemeslus respondenti norādīja arī attiecībā uz atkārtoti lādējamo ierīču ar maināmiem šķidrumu kārtidzīem lietošanu, lai gan arī šajā kategorijā būtiski ir mazinājusies respondentu proporcija, kas atbildēja “vienkārši ieradums” (no 30 % 2024. gadā uz 17 % 2025. gadā). No 30 % 2024. gadā uz 14 % 2025. gadā ir samazinājusies arī respondentu proporcija, kas atbildēja, ar “finansiāli izdevīgāk nekā tradicionālās cigaretes”. 9 % respondentu 2025. gada pētījumā atbildēja, ka atkārtoti lādējamo ierīču ar maināmiem šķidrumu kārtidzīem lietošana ir mazāk kaitīga veselībai nekā tradicionālās cigaretes.

Atkārtoti lādējamo ierīču ar uzpildāmu tvertni un tām paredzēto atsevišķi nopērkamo nikotīna šķidrumu lietošanas gadījumā kā galvenos iemeslus 2025. gada pētījumā respondenti minēja lietošanas ērtumu (42 % 2025. gada pētījumā, 34 % 2024. gada pētījumā). Savukārt finansiālo izdevīgumu 2025. gadā uzsvēra tikai 17 % respondentu, salīdzinot ar 39 % 2024. gada pētījumā. Mazāku kaitīgumu veselībai, salīdzinot ar cigaretēm, kā galveno iemeslu 2025. gada pētījumā norādīja 10 % aptaujāto respondentu. Savukārt nikotīna spilventiņu lietotāji kā galvenos iemeslus minēja: ērtāk (2025. gadā – 33 %, 2024. gadā – 30 %), vienkārši ieradums (attiecīgi 24 % un 35 %). Savukārt 17 % šī produkta lietotāju norādīja, ka nikotīnu spilventiņu galvenais lietošanas iemesls ir tas, ka tie ir mazāk kaitīgi veselībai nekā tradicionālās cigaretes.

Atbilstoši pētījuma rezultātiem, aptuveni 41 % respondentu (54 % 2024. gadā) beztabakas nikotīna produktus iegādājas specializētajos veikalos Latvijā, bet 30 % (50 % 2024. gadā) lielveikalos un kioskos Latvijā. Salīdzinoši vairāk nekā 2024. gadā 2025. gadā respondenti atzīst, ka šos produktus iegādājas pelēkajā tirgū (10 % un 3 %) vai ārzemēs (9 % un 4 %). Kopumā atbildes uz šo jautājumu skaidri parāda arī pelēkā tirgus apjoma pieauguma tendenci un netieši apstiprina arī tā apjomu: ap 40 % (skaitot kopā atbildes “pelēkajā tirgū”, “ārzemēs” un daļēji pieskaitot “dažādi”, “grūti atbildēt”). Pētījuma rezultāti joprojām apliecina, ka aromātu klātesamība ir ļoti nozīmīgs faktors, kāpēc lietotāji izvēlas beztabakas produktus. Jaunākajā pētījumā 34 % respondentu uz šo atbildēja ar “jā, noteikti”, 25 % – “jā, lielā mērā”, 21 % – “jā, bet ne būtiski”. 12 % respondentu 2025. gadā uz šo jautājumu atbildēja ar “jā, tā dēļ pārgāju (vai daļēji pārgāju – tagad lietoju abus) no cigaretēm uz e-cigaretēm” – salīdzinājumā ar 5 %, kas šādi atbildēja 2023. un 2024. gada pētījumos. Tikai 7 % 2025. gadā uz šo jautājumu atbildēja ar “nē, nav”, kas ir mazāk, kā 2023. un 2024. gadā (13 %).

2025. gada pētījumā uzdevām respondentiem arī jautājumu: “Vai tas, ka e-cigaretēm ir pieejami aromāti, ir jebkad pagātnē veicinājis Jūsu lēmumu pāriet no tradicionālo cigarešu uz e-cigarešu lietošanu?” Atbildes apkopotas 8 grafikā. 28 % respondentu atbildēja ar “nē, nepārgāju no cigarešu smēķēšanas uz e-cigarešu lietošanu tādēļ, ka e-cigaretēm pieejami aromāti”, bet 26 % respondentu atbildēja ar “jā, pilnībā pārgāju no cigarešu smēķēšanas uz e-cigarešu lietošanu tādēļ, ka e-

cigaretēm pieejami aromāti”. 26 % respondentu arī atbildēja, ka pārgājuši daļēji, joprojām lietojot arī tradicionālās cigaretes.

2025. gada pētījumā respondentiem jautājām: “Vai, stājoties spēkā aromātu aizliegumam e-cigaretēs Latvijā, jūs atgriezāties pie tradicionālo cigarešu smēķēšanas vai uzsākt to lietošanu?” Pētījuma rezultāti parāda, ka tikai 8 % respondenti nav mainījuši ieradumu – lieto e-cigaretes bez aromātiem vai tabakas aromātu, ko var legāli iegādāties Latvijā. Savukārt 13 % respondentu atzīst, ka tagad iegādājas e-cigaretes un aromatizētājus atsevišķi tirdzniecības vietās Latvijā. Tikai 5 % respondentu tieši atzīst, ka tagad iegādājas e-cigaretes ar aromātiem pelēkajā tirgū. Savukārt 2 % respondentu atbildēja, ka iepriekš nesmēķēja tradicionālās cigaretes, bet pēc aromātu aizlieguma pārgājuši no e-cigarešu lietošanas uz tradicionālo cigarešu smēķēšanu. 4 % aptaujāto atbildēja, ka atmetuši e-cigarešu lietošanu, bet turpina smēķēt tradicionālās cigaretes, un tikpat liela respondentu proporcija – ka kopš aromātu aizlieguma atmetuši e-cigarešu lietošanu un arī nesmēķē tradicionālās cigaretes. 6 % aptaujāto respondentu atbildēja, ka aromātu aizlieguma rezultātā pilnībā pārgājuši no e-cigarešu lietošanas uz tradicionālo cigarešu smēķēšanu, bet 16 %, ka pārgājuši daļēji. Savukārt 30 % aptaujāto atbildēja, ar “nē, kopš aromātu aizlieguma stāšanās spēkā neesmu pārgājis/-usi no e-cigarešu lietošanas uz tradicionālo cigarešu smēķēšanu”.

2025. gada pētījumā jautājām respondentiem: “Cik Jums zināms, vai kopš aromatizējošo vielu ierobežojuma spēkā stāšanās, Jūsu draugi un paziņas kas nav mainījuši ieradumus un pērk e-cigaretes ar aromātiem “pelēkajā tirgū” – kur tās iegādājas?” Pētījuma rezultāti liecina, ka 38 % iegādājas nelegālos produktus pelēkajā tirgū Latvijā, 47 % – pērk no ārvalstīm, bet 23 % – citādi.

Tāpat šī gada pētījumā jautājām: “Ja joprojām lietojat e-cigaretes ar aromātiem, kādus aromātus lietojat visbiežāk?” Nemainīgi, visizplatītākais no e-cigarešu aromātiem, spriežot pēc aptaujas datiem, joprojām izteikti ir augļu aromāts, kuru lieto 61 % no aptaujātajiem respondentiem (2025. gadā, iespējamās vairākas atbildes). Seko mentola, tabakas, saldumu aromāti. Būtiski norādīt, ka tabakas aromāta pieaugums 2025. gadā, salīdzinot ar 2024. gada aptauju, ir tikai 1 %, t. i. – no 12 % uz 13 %.

Uz jautājumu “Ja esat pārgājis/-usi no cigarešu uz e-cigarešu lietošanu, kā Jūsu pašsajūtu/veselību ietekmēja smēķēšanas aizstāšana ar e-cigaretēm/nikotīna spilventiņiem?” ar “neesmu pārgājis/-usi no cigarešu smēķēšanas uz e-cigarešu lietošanu” jaunākajā pētījumā atbildēja 20 % respondentu (19 % 2023. gadā un 22 % 2024. gadā). Savukārt attiecīgi 8 %, 9 % un 8 % atbildēja, ka “pašsajūta/veselība būtiski uzlabojās”, bet 13 %, 14 % un 13 %, ka “uzlabojās”. 39 % respondentu 2025. gadā (38 % 2023. gadā un 37 % 2024. gadā) smēķēšanas aizstāšanu ar e-cigaretēm/nikotīna spilventiņiem vērtē ar “neitrāli”, bet attiecīgi 3 %, 3 % un 4 % gadījumos atbilde bija “pasliktinājās”. Atbilstoši aptaujas rezultātiem, veselība būtiski pasliktinājās 1 % respondentu. Savukārt 19–22 % aptaujāto, atkarībā no pētījuma gada, atbildēja, ka nav pārgājuši no cigarešu smēķēšanas uz e-cigarešu lietošanu.

Uz jautājumu “Ņemot vērā visu, ko Jūs par to zināt, vai, Jūsaprāt, beztabakas produkti (t. i., e-cigaretes, beztabakas nikotīna spilventiņi) ir vairāk vai mazāk kaitīgi par tradicionālajiem tabakas

produktiem, piemēram, tādiem kā parastās vai uztināmās cigaretes?” visvairāk jeb 50 % respondentu jaunākajā pētījumā (52 % 2023. gadā, 51 % 2024. gadā) uzskata, ka “abi ir vienādi kaitīgi”, bet 9 % 2025. gadā (11 % 2023. un 2024. gadā), ka “beztabakas produkti ir būtiski mazāk kaitīgāki nekā tradicionālie tabakas produkti”. Pavisam neliela proporcija aptaujāto uzskata, ka beztabakas produkti ir kaitīgāki par tradicionālajiem tabakas produktiem.

Savukārt uz jautājumu “Kā Jūs vērtējat to, ka tradicionālo tabakas produktu smēķētāji, kuri nespēj pilnībā atnest smēķēšanu, cenšas pāriet uz beztabakas produktiem?” 36 % respondentu jaunākajā pētījumā (44 % 2023. gadā un 40 % 2024. gadā) atbildēja, ka “tas būtu labāk”. Attiecīgi 12 %, 12 % un 10 % respondentu atbildēja, ka “tas nebūtu labāk”, bet 30 %, 26 % un 30 %, ka “tas nebūtu ne labāk, ne sliktāk”. Izteiktas atšķirības atbildēs uz šo jautājumu dažādu iedzīvotāju grupās netiek novērotas.

Ceram, ka pētījuma rezultāti politikas veidotājiem sniegs plašāku ieskatu beztabakas nikotīna produktu nozarē un palīdzēs pieņemt datus balstītus lēmumus.

Atsauces

Putnins, T. un Sauka, A. (2015). Measuring the shadow economy using company managers. *Journal of Comparative Economics* 43, 471.–490.

Sauka (2025): Šajā ziņojumā ietvertais pētījums par pelēko beztabakas produktu apjomu un lietotāju paradumiem.

Sauka (2023, 2024): Latvijas beztabakas produktu nozare: ietekme uz ekonomiku, produktu pelēkā tirgus apjoms un lietotāju paradumi. “Beztabakas Produktu Asociācija”, Rīga

SPKC (2025) Slimību profilakses un kontroles centra sniegtie dati 2025. gada jūlijā. Npublicēts pētījums.

VID (2023a). “Aktualitātes kontrabandas mazināšanā”. VID Nodokļu pārvaldes direktora p. i. Baibas Šmites-Roķes 28.06.2023. prezentācija 5. Nacionālā kontrabandas problemātikai veltītajā forumā, Rīgā.

VID (2024.,2025). VID sniegtie dati par Latvijas beztabakas nikotīna produktu nozares u. c. rādītājiem attiecīgi 2024. gada jūnijā un 2025. gada jūlijā.

VP (2023). Valsts policijas īstenotie pasākumi akcīzes nelegālā tirgus un nelegālās ražošanas novēršanā”. 2023. gada 28.jūnijs. Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības smago un sērījveida apkarošanas pārvaldes priekšnieka Pētera Bauskas prezentācija 5.Nacionālā kontrabandas problemātikai veltītajā forumā, Rīgā.